

ZESPÓŁ SZKÓŁ KATOLICKICH • POMNIK JANA PAWŁA II

ul. Nowodworska 17, 85-120 Bydgoszcz, tel. +48 52 371 31 11, 345 98 17

www.katolik.bydgoszcz.pl, e-mail: sekretariat@katolik.bydgoszcz.pl

NIP 953 258 18 12

1	Szkoła	Katolicka Szkoła Podstawowa im. św. Wojciecha w Bydgoszczy
2	Przedmiot	Geografia
3	Autorzy programu	Ewa Maria Tuz Barbara Dziedzic
4	Wydawnictwo	Planeta Nowa
5	Nauczyciel realizujący program	mgr Aleksandra Wiśniewska
6	Rok szkolny	2022/2023
7	Klasa	Klasa 7
8	Data dopuszczenia programu do użytku w szkole	30 sierpnia 2022r.
9	Nr programu w szkolnym rejestrze programów	KSP_2022_23_Geo_7

Ewa Maria Tuz

Barbara Dzedzic

Program nauczania geografii dla szkoły podstawowej

– Planeta Nowa

Wstęp

Punktem wyjścia do napisania Programu nauczania geografii dla szkoły podstawowej – Planeta Nowa jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r., w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej¹, tradycja, której słuszenie przypisuje się zadanie kształtowania tożsamości narodowej oraz wychowania patriotycznego i obywatelskiego, a także dorobek Międzynarodowej Unii Geograficznej (International Geographical Union). Opracowując koncepcję programu, wykorzystano osiągnięcia dydaktyki geografii, pedagogiki, aksjologii oraz psychologii.

Prezentowany program nauczania geografii w szkole podstawowej wyróżnia się nowatorskim podejściem zgodnym z zasadami konektywizmu i jest odpowiedzią na współczesne wyzwania edukacyjne, a mianowicie na konieczność rozwijania umiejętności selekcji informacji oraz wykorzystania nowoczesnych technologii.

Założeniem programu jest wykształcenie u uczniów umiejętności dostrzegania związków między procesami i zjawiskami oraz zdolności zastosowania wiedzy w praktyce. Tradycyjne „wiedzieć co” (know-what) czy „wiedzieć jak” (know-how) ustępuje miejsca „wiedzieć gdzie” (know-where). W myśl tego program zakłada, że nauczanie oznacza proponowanie modelu i doświadczenia, a uczenie

się – praktykę i refleksję. Zadanie praktyki i refleksji odwołuje się do postulatu mówiącego o tym, że uczenie się nie polega jedynie na konsumpcji zastanej wiedzy, lecz także na jej tworzeniu. Każdy uczeń, który chce się czegoś nauczyć, może to zrobić, włączając się do istniejącej sieci wiedzy. W nauczaniu geografii zaleca się ograniczenie zakresu wiedzy encyklopedycznej na rzecz kształcenia u uczniów umiejętności korzystania z różnego rodzaju źródeł informacji geograficznej i ich analizy oraz uwzględniania aktualnych potrzeb i wyzwań stwarzanych przez szybko postępujące zmiany kulturowo-cywilizacyjne, społeczne, ekonomiczne i geopolityczne. Jej wyjątkowa wartość edukacyjna wynika w dużej mierze z pełnienia funkcji przedmiotu integrującego wiedzę o środowisku przyrodniczym z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną oraz ze sprzyjania wszechstronnemu rozwojowi ucznia przez:

- tworzenie całościowego obrazu świata,
- łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody,
- nabywanie umiejętności interpretacji otaczającego nas środowiska, zjawisk i procesów oraz oceny działalności człowieka w środowisku przyrodniczym,
- kształtowanie pozytywnego obrazu Polski i więzi ucznia z krajem ojczystym.

Geografia jako przedmiot szkolny umożliwia młodemu pokoleniu:

- rozumienie współczesnego świata charakteryzującego się zróżnicowaniem społeczeństw i ich działań oraz wielkim tempem zmian,
- dostrzeganie wzajemnych powiązań regionalnych i globalnych, opartych na wiedzy o zróżnicowaniu przyrodniczym, gospodarczym, społecznym Polski i innych krajów świata,
- wyjaśnianie dynamicznych przemian gospodarczych i społecznych w Polsce i na świecie, prowadzących do rozumienia ich przyczyn i skutków, poszukiwanie odpowiedzi na trudne pytania odnoszące się do obecnej fazy rozwoju współczesnej cywilizacji.

W niniejszym programie cele kształcenia i osiągnięcia ucznia przedstawiono z perspektywy zachodzących między nimi interakcji. To podejście w swojej istocie zakłada zupełnie odmienną filozofię nauczania niż podejście tradycyjne. Punktem wyjścia są oczekiwane rezultaty, które uczeń uzyska w procesie kształcenia, a które są nazywane efektami kształcenia. Te efekty są wyrażane w postaci kompetencji, na które składają się umiejętności, wiedza oraz postawy demonstrowane po zakończonym procesie nauczania.

Ujęcie szczegółowych celów kształcenia i wychowania oraz założonych osiągnięć ucznia wskazuje, że w programie główny akcent postawiono na umiejętności, pobudzenie aktywności oraz samodzielne i kreatywne myślenie ucznia. W niniejszym programie nadrzędną rolę przypisano celom kształcenia, które powinny dominować w całym procesie edukacyjnym nad przedmiotowym materiałem nauczania służącym do osiągnięcia tych celów.

Program jest przeznaczony do realizacji w ramach przedmiotu geografia w szkole podstawowej i stanowi pierwszą część obudowy dydaktycznej, którą tworzą: komplet podręczników i zeszytów ćwiczeń do geografii, atlas geograficzny, a także Książka Nauczyciela (szczegółowy przewodnik metodyczny dla nauczycieli korzystających z tego programu), interaktywne mapy Polski oraz interaktywne materiały prezentacyjne – multibooki.

Autorki przewidują możliwość pełnej realizacji programu nawet przy minimalnej liczbie godzin wynikających z ramowego planu nauczania. Czytelna konstrukcja programu ułatwi korzystającym z niego nauczycielom osiągnięcie celów zamieszczonych w podstawie programowej.

Program został podzielony na rozdziały. Rozdział I zawiera omówienie ogólnych celów kształcenia i wychowania, na których oparto niniejszy program w nawiązaniu do podstawy programowej. W kolejnym rozdziale tabelarycznie przedstawiono szczegółowe cele kształcenia oraz osiągnięcia ucznia, a także treści nauczania, przypisując je do kolejnych klas, począwszy od klasy V, a skończywszy na klasie VIII (rozdział II). W rozdziale III umieszczono opis warunków realizacji programu, a w rozdziale IV – procedury osiągnięcia celów kształcenia i wychowania. W kolejnym rozdziale przedstawiono propozycje oceny osiągnięć ucznia, a w ostatnim – podano nauczycielom zalecaną literaturę.

Uczniowie rozpoczynają naukę geografii w **klasie V**, dlatego ważne jest właściwe wprowadzenie ich w tę dziedzinę wiedzy poprzez przedstawienie podziału nauk geograficznych i rozwinięcie umiejętności posługiwania się mapą oraz czytania jej treści w celu interpretacji zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym oraz przestrzeni społeczno-ekonomicznej. Uczniowie poznają wówczas charakterystyczne krajobrazy Polski od Tatr po Pobrzeże Słowińskie, a także krajobrazy świata, poczynając od strefy równikowej, a kończąc na obszarach polarnych. Charakteryzują krajobrazy m.in. za pomocą odczytywania informacji z klimatogramów i map tematycznych.

W **klasie VI** uczniowie zdobędą wiedzę na temat współrzędnych geograficznych oraz ruchów Ziemi i ich następstw. W tym celu będą wykorzystywać modele, prowadzić obserwacje i pomiary w terenie. Poznają też środowisko geograficzne oraz problemy demograficzne i gospodarcze kontynentu europejskiego na przykładzie wybranych państw. Przy realizacji tego działu należy zwrócić uwagę na rozwijanie postawy szacunku i otwartości wobec innych kultur. Ważnym zagadnieniem będzie również poznanie państw sąsiadujących z Polską. Uczniowie w czasie zajęć będą planować wycieczki po tych państwach, przedstawiać atrakcje turystyczne, omawiać przemiany gospodarcze oraz poznawać relacje między Polską a państwami sąsiednimi.

W **klasie VII** uczniowie będą się uczyć o środowisku geograficznym, problemach demograficznych i rozwoju gospodarczym Polski. Omawiane treści będą odnoszone do skali europejskiej, tak by uczniowie mogli dokonywać porównań, wyciągać wnioski i formułować prawidłowości. Podstawa programowa kładzie duży nacisk na geografie regionalną, relacje we własnym regionie i utożsamianie się z „małą ojczyzną”. Realizacja tych treści będzie się odbywać poprzez udział uczniów w projektach edukacyjnych, przygotowywanie prezentacji multimedialnych, plakatów, filmów i wystaw fotograficznych. Dla uczniów, którzy w klasach IV–VI szkoły podstawowej uczyli się przyrody, uwzględniono treści z podstaw geografii. Jest to dodatkowy rozdział, który w okresie przejściowym ułatwi uczniom po kursie przyrody zrozumienie treści dotyczących współrzędnych geograficznych oraz przećwiczenie najważniejszych umiejętności wykorzystywanych podczas pracy z mapą. Także przy konkretnych zagadnieniach dotyczących środowiska przyrodniczego Polski rozszerzono treści o elementy geografii fizycznej ogólnej, tak by łatwiej było wprowadzić omawiane treści i dostosować nauczanie do możliwości uczniów. Decyzja o realizacji zagadnień z geografii fizycznej ogólnej w klasie VII szkoły podstawowej należy do nauczyciela.

Ostatni etap szkoły podstawowej – **klasa VIII** – to czas na wędrowkę po odległych kontynentach. Uczeń, świadomy procesów zachodzących w środowisku geograficznym oraz rozumiejący zjawiska

społeczno-ekonomiczne zachodzące we współczesnym świecie, będzie łatwiej zgłębiał wiedzę o wybranych państwach. Będzie również przygotowany do dokonywania porównań między omawianymi regionami, świadomy roli geografii w poznawaniu współczesnego świata i zachodzących w nim procesów. Niniejszy program zakłada wszechstronny rozwój ucznia, dlatego w wymaganiach zwrócono szczególną uwagę na rozwój umiejętności uniwersalnych niezbędnych w dalszym kształceniu. Program nauczania geografii może być modyfikowany przez nauczycieli, dostosowany do uwarunkowań konkretnej szkoły czy klasy. Jego założeniem jest kształcenie i doskonalenie umiejętności nabywanych na lekcjach geografii, stosowania wiedzy geograficznej w praktyce, rozwijanie kreatywnego myślenia, a przede wszystkim przygotowanie ucznia do dalszej kariery edukacyjnej i kształcenia ustawicznego (edukacji permanentnej) na miarę wymogów współczesnego świata.

I. Cele kształcenia i wychowania według założeń programu

Prezentowany program precyzyjnie określa cele kształcenia przewidziane do osiągnięcia na lekcjach geografii w szkole podstawowej, zgodne z celami zamieszczonymi w podstawie programowej.

W koncepcji programu przyjęto, że edukacja geograficzna w szkole podstawowej, wspomagając rozwój ucznia jako osoby i wprowadzając go w życie społeczne, zakłada przede wszystkim:

I. W sferze wiedzy geograficznej:

1. poznanie podstawowych metod badań geograficznych, interpretacji oraz prezentacji ich wyników,
2. opanowanie podstawowego słownictwa geograficznego w celu opisywania oraz wyjaśniania występujących w środowisku geograficznym zjawisk i zachodzących w nim procesów,
3. poznanie wybranych krajobrazów Polski i świata, ich głównych cech i składników,
4. poznanie dziedzictwa kultury regionalnej oraz narodowej i postrzeganie go w perspektywie kultury europejskiej oraz światowej,
5. określenie miejsca i roli Polski oraz Polaków we współczesnym świecie,
6. poznanie głównych cech środowiska geograficznego Polski, własnego regionu i najbliższego otoczenia – „małej ojczyzny”, a także wybranych krajów i regionów Europy oraz świata,
7. poznanie i opisywanie zjawisk oraz procesów zachodzących w środowisku przyrodniczym Polski, a także wybranych krajów i regionów Europy oraz świata,
8. integrowanie wiedzy przyrodniczej z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną,
9. poznanie zróżnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
10. poznanie i zrozumienie wybranych problemów społeczno-gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej i globalnej,

11. poznanie zróżnicowania społeczno-gospodarczego i kulturowego społeczeństw na świecie poprzez pogłębienie wiedzy o ludziach, społecznościach i narodowościach,
12. rozumienie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym w skali lokalnej, regionalnej i globalnej,
13. określenie prawidłowości w zakresie przestrzennego zróżnicowania warunków środowiska przyrodniczego oraz życia i różnych form działalności człowieka,
14. wiązanie aktualnych wydarzeń społecznych i politycznych z przeszłością,
15. zdobycie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym w skali lokalnej, krajowej (geografia Polski), wielkich regionów oraz świata w różnych skalach czasowych,
16. dążenie do rozumienia treści geograficznych, a nie tylko do ich pamięciowego opanowania,
17. traktowanie wiadomości geograficznych, stanowiących wartość poznawczą samą w sobie, w sposób integralny, prowadzący do lepszego rozumienia świata, ludzi i siebie,
18. dostrzeganie różnego rodzaju związków i zależności (przyczynowo-skutkowych, funkcjonalnych, czasowych i przestrzennych).

II. W sferze **umiejętności i stosowania wiedzy w praktyce:**

1. planowanie, organizowanie i ocenianie własnej nauki oraz wzięcie za nią odpowiedzialności teraz i w przyszłości,
2. skuteczne porozumiewanie się w różnych sytuacjach, prezentację własnego punktu widzenia i uwzględnianie poglądów innych ludzi,
3. poprawne posługiwanie się językiem ojczystym oraz przygotowywanie się do publicznych wystąpień,
4. prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie, dokonywanie opisu, porównywanie, klasyfikowanie,
5. wykorzystywanie wiedzy i umiejętności geograficznych w celu lepszego rozumienia współczesnego świata,
6. korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, danych statystycznych, tekstów źródłowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych,
7. czytanie i interpretację map różnej treści,
8. określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, ich wpływu na warunki życia człowieka i jego działalność, formułowanie twierdzeń o prawidłowościach, dokonywanie uogólnień,
9. ocenę uwarunkowań procesów przyrodniczych i społeczno-gospodarczych zachodzących w skali globalnej, regionalnej i lokalnej oraz różnych skalach czasowych,

10. wskazywanie i analizę związków przyczynowo-skutkowych oraz powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi komponentami środowiska geograficznego w różnych skalach przestrzennych i czasowych,
11. krytyczne myślenie, formułowanie sądów, wartościowanie, ocenianie zjawisk oraz procesów społeczno-kulturowych i gospodarczych zachodzących w różnych regionach świata oraz w Polsce,
12. stawianie pytań, formułowanie hipotez i kreatywne rozwiązywanie problemów,
13. podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i prospołecznych,
14. rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej,
15. podejmowanie konstruktywnej współpracy z innymi, nabywanie kultury sprzyjającej umiejętności komunikowania się, kształtowania trwałych i skutecznych relacji w grupie, empatii,
16. wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym,
17. rozwijanie sprawności umysłowej oraz osobistych zainteresowań.

III. W sferze postaw i wartości (cele wychowawcze, aksjologiczne):

1. rozwijanie przekonania o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym,
2. poznawanie siebie, swoich predyspozycji, talentów oraz kształtowanie różnych aspektów własnej osobowości,
3. rozwijanie pasji poznawczej skutkującej wzrostem zainteresowania i motywacji wewnętrznej do uczenia się geografii,
4. rozwijanie dociekliwości poznawczej ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna w świecie,
5. łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody oraz dziedzictwem kulturowym ludzkości,
6. przyjmowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania,
7. kształtowanie poczucia tożsamości, patriotyzmu oraz postaw wspólnotowych i obywatelskich,
8. kształtowanie poczucia dumy z piękna ojczyzny i dorobku naszego narodu poprzez poznanie m.in.: różnych obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego własnego regionu i Polski, krajobrazów Polski, walorów przyrodniczych, kulturowych, turystycznych oraz osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia, w tym sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej,
9. rozwijanie przekonania o potrzebie uczestnictwa w rozwoju własnego regionu i Polski, a także podejmowania działań na rzecz zachowania ich dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego,

10. kształtowanie pozytywnych, emocjonalnych i duchowych więzi z krajem ojczystym, z najbliższym otoczeniem społecznym i przyrodniczym („małą ojczyzną”, własnym regionem), a także w pewnym stopniu z całą planetą Ziemią,
11. rozwijanie zdolności percepcji najbliższego otoczenia i miejsca rozumianego jako „oswojona” najbliższa przestrzeń, której uczeń nadaje pozytywne znaczenia,
12. poszukiwanie, odkrywanie i dążenie do osiągnięcia wielkich celów życiowych i wartości niezbędnych dla odnalezienia własnego miejsca w świecie na drodze rzetelnej i systematycznej pracy,
13. kształtowanie świadomości o potrzebie współpracy dotyczącej zwalczania zagrożeń środowiska przyrodniczego oraz zagrożeń społecznych,
14. przygotowanie się do życia w rodzinie, społeczności lokalnej oraz państwie,
15. kształtowanie postaw patriotycznych,
16. poczucie odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego i przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy „małej ojczyzny”, własnego regionu i Polski,
17. rozwijanie poczucia estetyki oraz potrzeby kształtowania ładu przestrzennego,
18. przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy szacunku, zrozumienia, akceptacji i poszanowania innych kultur przy jednoczesnym zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego narodu i własnej tożsamości.

Ponadto szkoła powinna kształtować u uczniów takie postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, patriotyzm, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania innych kultur i tradycji. Szkoła powinna także podjąć odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji

II. Szczegółowe cele edukacyjne, osiągnięcia ucznia oraz treści nauczania w powiązaniu z podstawą programową

Dział programu	Materiał nauczania z podstawy programowej	Treści kształcenia i wymagania szczegółowe z podstawy programowej	Szczegółowe cele edukacyjne oraz osiągnięcia ucznia
Klasa V			
Geografia jako nauka	<ul style="list-style-type: none"> - Podział nauk geograficznych - Źródła informacji geograficznej 		<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wyjaśnia znaczenie terminu geografia, - wyjaśnia, czym się zajmuje geografia, - przedstawia podział nauk geograficznych, - przedstawia różnice między geografiami fizyczną a geografiami społeczno-ekonomiczną, - wymienia źródła informacji geograficznej.
Mapa Polski	<ul style="list-style-type: none"> - Mapa ogólnogeograficzna, krajobrazowa i turystyczna (drukowana i cyfrowa) - Skala mapy, znaki na mapie, treść mapy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stosuje legendę mapy do odczytywania informacji, - stosuje skalę mapy do obliczania odległości między wybranymi obiektami, - rozpoznaje na mapie składniki krajobrazu Polski, - czyta treść mapy Polski, - czyta treść mapy i planu najbliższego otoczenia szkoły, odnosząc przedstawione na nich informacje do obserwowanych w terenie elementów środowiska geograficznego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia plan i mapę, - rozpoznaje elementy planu i mapy, - rysuje plan klasy i boiska szkolnego, - wyróżnia skale mapy, - stosuje skalę mapy do obliczania odległości na mapie, - rozróżnia wysokość względną i bezwzględną, odczytuje wysokości na podstawie poziomicy, - rozpoznaje formy ukształtowania terenu na podstawie poziomicy, - rozpoznaje formy ukształtowania terenu na mapie hipsometrycznej,

			<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje składniki krajobrazu na mapie hipsometrycznej Polski, - rozróżnia składniki krajobrazu najbliższej okolicy szkoły w trakcie zajęć terenowych, - rozróżnia rodzaje map, - posługuje się legendą mapy, - czyta treść mapy i planu najbliższego otoczenia szkoły, odnosząc te treści do obserwowanych w terenie elementów środowiska geograficznego, - odczytuje treść mapy ogólnogeograficznej Polski i mapy turystycznej.
Krajobrazy Polski	<ul style="list-style-type: none"> - Krajobraz wysokogórski (Tatry) - Krajobraz wyżynny (Wyżyna Krakowsko- -Częstochowska) - Krajobraz nizinny (Nizina Mazowiecka) - Krajobraz pojezierny (Pojezierze Mazurskie) - Krajobraz nadmorski (Pobrzeże Słowińskie) - Krajobraz wielkomijski (Warszawa) - Krajobraz miejsko-przemysłowy (Wyżyna Śląska) - Krajobraz rolniczy (Wyżyna Lubelska) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokonuje oceny krajobrazu najbliższego otoczenia szkoły pod względem jego piękna oraz ładu i estetyki zagospodarowania terenu podczas zajęć realizowanych w terenie oraz proponuje zmiany w jego zagospodarowaniu, - wskazuje na mapie położenie krain geograficznych Polski, - przedstawia główne cechy krajobrazów Polski oraz wykazuje ich zróżnicowanie, - rozpoznaje krajobrazy Polski na podstawie opisów, a także na filmach i ilustracjach, - przedstawia podstawowe zależności między składnikami poznawanych krajobrazów, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu krajobraz, - opisuje krajobraz najbliższej okolicy szkoły na podstawie obserwacji w trakcie zajęć terenowych, - dokonuje podczas zajęć realizowanych w terenie oceny krajobrazu najbliższego otoczenia szkoły pod względem jego piękna oraz ładu i estetyki zagospodarowania terenu oraz proponuje zmiany w jego zagospodarowaniu, - rozróżnia krajobrazy naturalne i kulturowe na podstawie własnych obserwacji i ilustracji,

		<ul style="list-style-type: none"> - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców wybranych krain geograficznych Polski, - opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Polski oraz wskazuje je na mapie, - przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazach powstałe w wyniku działalności człowieka, - przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje krainy geograficzne na ogólnie geograficznej mapie Polski i wymienia ich nazwy, - opisuje położenie geograficzne Tatr na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski, przedstawia główne cechy krajobrazu Tatr, - rozróżnia krajobraz Tatr Wysokich i Tatr Zachodnich na podstawie ilustracji, - rozpoznaje elementy krajobrazu Tatr na schematach i ilustracjach, - rozróżnia skały budujące Tatry, - opisuje uwarunkowania pogodowe w Tatrach, - uzasadnia piętrowość roślinną w Tatrach, - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Podhala, - opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Tatr oraz wskazuje je na mapie, - wykazuje pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Tatr powstałe w wyniku działalności człowieka, opisuje położenie geograficzne Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski, - przedstawia główne cechy krajobrazu Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej,
--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> - opisuje cechy krajobrazu Wyżyny Krakowsko -Częstochowskiej na podstawie ilustracji, - wyjaśnia uwarunkowania krasowienia, - opisuje i rozpoznaje na schematach i rysunkach takie formy krasowe, jak jaskinia, stalaktyt, stalagmit, stalagnat, wywierzysko, skałki wapienne, doliny krasowe, - charakteryzuje szlak Orlich Gniazd, - opisuje wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, - wskazuje pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie powstałe w wyniku działalności człowieka, - opisuje położenie geograficzne Wyżyny Lubelskiej na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski, - przedstawia cechy krajobrazu Wyżyny Lubelskiej, - wyjaśnia znaczenie terminów: wąwóz, less, czarnoziem, - wykazuje uwarunkowania upraw na Wyżynie Lubelskiej, - opisuje miasta Wyżyny Lubelskiej (Lublin, Zamość, Kazimierz Dolny),
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Wyżyny Lubelskiej, - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Lubelszczyzny, - wskazuje pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Wyżyny Lubelskiej powstałe w wyniku działalności człowieka, - opisuje położenie geograficzne Wyżyny Śląskiej na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski, - przedstawia główne cechy krajobrazu Wyżyny Śląskiej, - opisuje cechy krajobrazu Wyżyny Śląskiej na podstawie ilustracji, - wyjaśnia znaczenie terminów: hałda, węgiel kamienny, szkody górnicze, rekultywacja, - charakteryzuje miasta Wyżyny Śląskiej, - przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Wyżyny Śląskiej, - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Górnego Śląska, - wskazuje pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Wyżyny Śląskiej powstałe w wyniku działalności człowieka, - opisuje położenie geograficzne Niziny Mazowieckiej na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski,
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia główne cechy krajobrazu Niziny Mazowieckiej, - charakteryzuje cechy krajobrazu Niziny Mazowieckiej na podstawie ilustracji, - wyjaśnia znaczenie terminów: równina, kotlina, wysoczyzna, puszcza, - przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Niziny Mazowieckiej, - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Mazowsza, - przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Niziny Mazowieckiej powstałe w wyniku działalności człowieka, - opisuje cechy krajobrazu wielkowiejskiego na podstawie ilustracji, - planuje wycieczkę po zabytkowej Warszawie, - przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Warszawy, - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Warszawy, - opisuje położenie geograficzne Pojezierza Mazurskiego na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski, - przedstawia główne cechy krajobrazu Pojezierza Mazurskiego, - charakteryzuje cechy krajobrazu Pojezierza Mazurskiego (lasy,
--	--	--	---

			<p>jeziora, wzgórza i pagórki) na podstawie ilustracji,</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje miejscowości turystyczne Pojezierza Mazurskiego (np. Giżycko, Mikołajki, Ruciane-Nida), - przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Pojezierza Mazurskiego, - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Pojezierza Mazurskiego, - przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Pojezierza Mazurskiego powstałe w wyniku działalności człowieka - opisuje położenie geograficzne Pobrzeża Słowińskiego na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski, - przedstawia główne cechy krajobrazu Pobrzeża Słowińskiego, - charakteryzuje cechy krajobrazu Pobrzeża Słowińskiego na podstawie ilustracji, - wyjaśnia znaczenie terminów: wydma, plaża, mierzeja, jezioro przybrzeżne, - omawia warunki pogodowe nad morzem, - wyjaśnia uwarunkowania bryzy, - charakteryzuje miejscowości turystyczne Pobrzeża Słowińskiego,
--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Pobrzeża Słowińskiego, - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Pobrzeża Słowińskiego, - przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Pobrzeża Słowińskiego powstałe w wyniku działalności człowieka, - przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski.
Klasa VI			
Współrzędne geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> - Szerokość i długość geograficzna - Położenie matematyczno- - geograficzne punktów i obszarów - Rozciągłość południkowa i równoleżnikowa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na globusie i mapie, - na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach, - wyznacza w terenie współrzędne dowolnych punktów (za pomocą mapy lub GPS). 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: długość geograficzna, szerokość geograficzna, - określa współrzędne geograficzne punktów na globusie i na mapach w różnych skalach, - wyznacza współrzędne dowolnych punktów w terenie za pomocą GPS, - wskazuje na podstawie podanych współrzędnych geograficznych położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach, - oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową.
Ruchy Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> - Ziemia w Układzie Słonecznym - Ruch obrotowy i obiegowy - Następstwa ruchów Ziemi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokonuje pomiaru wysokości Słońca w trakcie zajęć terenowych oraz porównuje wyniki uzyskane w różnych porach dnia i roku, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia budowę wszechświata, - omawia teorię geocentryczną i heliocentryczną,

		<ul style="list-style-type: none"> - demonstruje przy użyciu modeli (np. globusa lub tellurium) ruch obrotowy Ziemi, określa jego kierunek, czas trwania, miejsca wschodu i zachodu Słońca oraz południa słonecznego, - wyjaśnia związek między ruchem obrotowym a widomą wędrówką i górowaniem Słońca, istnieniem dnia i nocy, dobowym rytmem życia człowieka i przyrody, występowaniem stref czasowych, - demonstruje przy użyciu modeli (np. tellurium lub globusa) ruch obiegowy Ziemi, - przedstawia zmiany w oświetleniu Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku, - wykazuje związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami jej oświetlenia oraz strefowym zróżnicowaniem klimatu i krajobrazów na Ziemi. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: galaktyka, gwiazda, planeta, planetoidy, meteoroidy, meteory, meteoryty, komety, - opisuje budowę Układu Słonecznego, - demonstruje przy użyciu modeli (np. globusa lub tellurium) ruch obrotowy i obiegowy Ziemi, - omawia cechy ruchu obiegowego i obrotowego Ziemi, - wyjaśnia związek między ruchem obrotowym a widomą wędrówką i górowaniem Słońca, istnieniem dnia i nocy, dobowym rytmem życia człowieka i przyrody, występowaniem stref czasowych, - wyjaśnia zmiany oświetlenia Ziemi podczas ruchu obiegowego w pierwszych dniach astronomicznych pór roku, - wyjaśnia następstwa ruchu obiegowego Ziemi (astronomiczne pory roku, zmiany miejsca wschodu i zachodu Słońca, zmiany wysokości górowania Słońca nad widnokresem, zmiany długości trwania dnia i nocy, zjawisko dnia i nocy polarnej), - wskazuje miejsca wschodu i zachodu Słońca w różnych porach roku, dokonuje w terenie pomiaru jego wysokości oraz porównuje wyniki uzyskane w różnych porach dnia i roku,
--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi, - wykazuje związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami jej oświetlenia oraz strefowym zróżnicowaniem klimatu i krajobrazów na Ziemi, - oblicza czas strefowy i miejscowy słoneczny na kuli ziemskiej, - wyjaśnia znaczenie terminów: czas uniwersalny, strefy czasowe, czas urzędowy, - omawia międzynarodową linię zmiany daty.
Geografia Europy	<ul style="list-style-type: none"> - Położenie i granice kontynentu - Podział polityczny Europy - Główne cechy środowiska przyrodniczego Europy - Zjawiska występujące na granicach płyt litosfery - Zróżnicowanie ludności oraz starzenie się społeczeństw - Największe europejskie metropolie - Zróżnicowanie źródeł energii w krajach europejskich - Rolnictwo, przemysł i usługi w wybranych krajach europejskich - Turystyka w Europie Południowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje położenie, przebieg granic oraz linii brzegowej Europy, - przedstawia podział polityczny Europy oraz rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu, - charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Europy, -określa na przykładzie Islandii związek między położeniem na granicy płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi, - przedstawia zróżnicowanie klimatyczne Europy oraz czynniki, które o nim decydują, - wyjaśnia rozmieszczenie ludności oraz główne przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia położenie, przebieg granic, linię brzegową Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej, - opisuje ukształtowanie powierzchni Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy, - wyjaśnia zróżnicowanie klimatyczne Europy i czynniki, które o tym decydują, - na podstawie mapy klimatycznej i ogólnogeograficznej Europy, przedstawia zróżnicowanie roślinności w Europie, - omawia płytową budowę litosfery na podstawie schematu, - opisuje położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze Islandii na podstawie mapy

		<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego ludności Europy, - ocenia społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji na obszarze Europy, - określa podobieństwa i różnice między największymi miastami Europy: Londynem i Paryżem, - porównuje cechy rolnictwa Danii i Węgier, - wykazuje związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii, - przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce na przykładzie Francji - wykazuje związki między rozwojem turystyki w Europie Południowej a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej, - przyjmuje postawę szacunku i zrozumienia wobec innych kultur przy zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego kraju. 	<p>ogólnogeograficznej Europy i map tematycznych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia wpływ budowy geologicznej, w tym położenia na granicy płyt litosfery, na występowanie wulkanów i trzęsień ziemi na Islandii, - wymienia przykłady innych obszarów występowania trzęsień ziemi i wulkanów na podstawie mapy płyt litosfery i mapy ogólnogeograficznej Europy, - przedstawia zmiany na mapie politycznej Europy pod koniec XX w., - dokonuje podziału politycznego Europy (liczba państw, terytoria zależne, największe i najmniejsze kraje) na podstawie mapy politycznej Europy, - ocenia przyczyny i skutki integracji europejskiej, - przedstawia rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu, - charakteryzuje rozmieszczenie ludności na podstawie mapy ludności Europy, - porównuje liczbę ludności Europy na tle ludności świata na podstawie danych statystycznych, - przedstawia zmiany liczby ludności Europy w XX i XXI w. na podstawie danych statystycznych,
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - analizuje strukturę wieku i płci ludności Europy na podstawie danych statystycznych, - opisuje przyrost naturalny ludności Europy na podstawie danych statystycznych, - analizuje przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie, - opisuje zróżnicowanie narodowościowo-etniczno-kulturowe ludności Europy, - wyjaśnia przyczyny migracji ludności w Europie, - przedstawia kraje imigracyjne i emigracyjne w Europie, - analizuje problemy migracyjne w Europie, - ocenia skutki migracji w Europie, - wyjaśnia, co to jest urbanizacja, - przedstawia zróżnicowanie poziomu urbanizacji na podstawie mapy urbanizacji w Europie, - wykazuje podobieństwa i różnice największych miast Europy – Londynu i Paryża, - wyróżnia źródła energii na świecie (odnawialne i nieodnawialne), - przedstawia zmiany w wykorzystaniu źródeł energii na świecie w XX i XXI w. na podstawie danych statystycznych, - analizuje strukturę produkcji energii elektrycznej w wybranych
--	--	--	--

			<p>krajach Europy na podstawie danych statystycznych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyróżnia typy elektrowni, - przedstawia zalety i wady różnych typów elektrowni, - opisuje odnawialne źródła energii w Europie, - wykazuje związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii, - charakteryzuje warunki naturalne Francji, Danii i Węgier na podstawie mapy ogólnogeograficznej oraz map tematycznych Europy, - przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce na przykładzie Francji, - wykazuje związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego a rolnictwem Danii oraz Węgier, - porównuje cechy rolnictwa Danii i Węgier, - charakteryzuje typy gospodarki Francji, Danii i Węgier, - przedstawia walory przyrodnicze Europy Południowej, - przedstawia walory pozaprzyrodnicze Europy Południowej, - wykazuje związki między rozwojem turystyki w Europie
--	--	--	--

			<p>Południowej a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje znaczenie turystyki dla krajów śródziemnomorskich, - przedstawia cechy gospodarki krajów Europy Południowej, - przyjmuje postawę szacunku i zrozumienia wobec innych kultur przy zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego kraju.
Sąsiedzi Polski	<ul style="list-style-type: none"> - Przemiany przemysłu w Niemczech - Dziedzictwo kulturowe Litwy i Białorusi - Środowisko przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne Czech i Słowacji - Problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy - Zróżnicowanie przyrodnicze i społeczno- -gospodarcze Rosji - Relacje Polski z sąsiadami 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje przemiany w strukturze przemysłu w Niemczech na przykładzie Nadrenii Północnej-Westfalii, - projektuje trasę wycieczki po Litwie i Białorusi uwzględniającej wybrane walory środowiska przyrodniczego i kulturowego, - przedstawia przykłady atrakcji turystycznych i rekreacyjno- - sportowych Czech i Słowacji, - rozumie problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy, - wykazuje zróżnicowanie środowiska przyrodniczego i charakteryzuje gospodarkę Rosji, - charakteryzuje relacje Polski z krajami sąsiadującymi, - rozumie potrzebę kształtowania dobrych relacji Polski z jej sąsiadami. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje sąsiadów Polski na mapie ogólnie geograficznej Europy, - opisuje warunki naturalne sąsiadów Polski na mapie ogólnogeograficznej Europy, - przedstawia zróżnicowanie ludności sąsiadów Polski na podstawie danych statystycznych, - określa główne kierunki zmian w strukturze przemysłu w Niemczech na przykładzie Nadrenii Północnej-Westfalii, - opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Niemcami, - przedstawia główne kierunki rozwoju gospodarczego Czech i Słowacji, - przedstawia atrakcje turystyczne i rekreacyjno-sportowe Czech i Słowacji,

			<ul style="list-style-type: none"> - opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Czechami i Słowacją, - wykazuje podobieństwa i różnice między środowiskiem przyrodniczym a gospodarką Litwy i Białorusi, - opisuje walory przyrodnicze i kulturowe Litwy i Białorusi, - projektuje trasę wycieczki turystycznej na Litwę i Białoruś, - opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Litwą i Białorusią, - wymienia główne problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy, - opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Ukrainą, - opisuje położenie geograficzne Rosji, - wykazuje zróżnicowanie środowiska przyrodniczego i charakteryzuje gospodarkę Rosji, - przedstawia główne problemy społeczno-gospodarcze Rosji, - opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Rosją, - przedstawia wybrane walory środowiska przyrodniczego i kulturowego jako przykłady atrakcji turystycznych krajów sąsiadujących z Polską, - rozumie potrzebę kształtowania dobrych relacji Polski z jej sąsiadami
Klasa VII			

<p>Podstawy geografii</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Współrzędne geograficzne - Elementy mapy, - skala mapy - Poziomice, wysokość względna i bezwzględna - Podział map 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia cechy siatki geograficznej i wymienia jej elementy, - posługuje się współrzędnymi geograficznymi na siatce geograficznej i na mapie, - posługuje się odbiornikiem GPS, - omawia cechy mapy i jej elementy, - omawia siatkę kartograficzną, - przedstawia rodzaje skal, - oblicza odległości na mapie, - analizuje sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapach, - posługuje się wysokością względną i bezwzględną, - dokonuje podziału map i przedstawia ich zastosowanie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: siatka geograficzna, południki, równoleżnik, zwrotniki, długość geograficzna, szerokość geograficzna, - odczytuje wartości szerokości geograficznej zwrotników, kół podbiegunowych oraz biegunów, - wymienia cechy południków i równoleżników, - odczytuje długość i szerokość geograficzną na globusie i na mapie, - podaje cechy siatki geograficznej, - określa położenie geograficzne punktów i obszarów na mapie, - odszukuje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych, - oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową na podstawie współrzędnych geograficznych, - podaje zasady działania oraz możliwości wykorzystania odbiornika GPS, - wyjaśnia znaczenie terminów: mapa skala, siatka kartograficzna, legenda mapy, - wymienia elementy mapy, - wyjaśnia różnice między siatką kartograficzną a geograficzną, - wymienia rodzaje skal,
---------------------------	---	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - szereguje skale od największej do najmniejszej, - przedstawia skalę w postaci mianowanej i podziałki liniowej, - posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie i na mapie, - oblicza skalę mapy, znając odległość rzeczywistą między obiektami przedstawionymi na mapie, - wyjaśnia znaczenie terminów: wysokość względna, wysokość bezwzględna, poziomica, mapa hipsometryczna, - omawia sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapie, - odczytuje z mapy wysokość bezwzględną, - oblicza wysokości względne, - omawia podział map ze względu na treść, skalę i przeznaczenie, - przedstawia zastosowanie map.
Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy Relacje między elementami środowiska geograficznego na wybranych obszarach Polski	<ul style="list-style-type: none"> - Położenie geograficzne Polski - Wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń na rzeźbę Europy i Polski - Przejściowość klimatu Polski - Morze Bałtyckie - Główne rzeki Polski i ich systemy na tle rzek Europy oraz ich systemów - Główne typy gleb w Polsce - Lasy w Polsce - Surowce mineralne Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski, - wskazuje na mapie przebieg jej granic (w tym wód wewnętrznych), - odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski, - wskazuje na podstawie podanych współrzędnych geograficznych skrajne punkty Polski i Europy oraz 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia cechy położenia Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy, - opisuje granicę między Europą a Azją na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy, - przedstawia cechy położenia Polski w Europie na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy,

	<p>- Wpływ sposobu zagospodarowania dorzecza na występowanie wezbrań i powodzi</p>	<p>wyjaśnia konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej ich obszarów,</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski, - prezentuje główne czynniki kształtujące klimat Polski, - charakteryzuje elementy klimatu Polski oraz długość okresu wegetacyjnego, - wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę, - charakteryzuje środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego oraz przyczyny degradacji jego wód, - opisuje walory przyrodnicze Wisły i Odry, - charakteryzuje systemy rzeczne obu tych rzek oraz porównuje je z wybranymi systemami rzecznyymi w Europie, - wyróżnia najważniejsze cechy gleby brunatnej, biellicowej, czarnoziem, mady i rędziny, - wskazuje ich rozmieszczenie na mapie Polski oraz ocenia przydatność rolniczą, - rozróżnia główne rodzaje lasów w Polsce (na podstawie filmu, ilustracji lub w terenie) oraz wyjaśnia zróżnicowanie 	<ul style="list-style-type: none"> - odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy, - wskazuje na mapie przebieg granic Polski (w tym wód wewnętrznych) na mapie ogólnogeograficznej Polski, - oblicza rozciągłość południową i równoleżnikową Europy i Polski, - wykazuje konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski i Europy, - charakteryzuje obszar Polski na tle struktur geologicznych Europy (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów fałdowań) na podstawie map geologicznych, - przedstawia ruchy górotwórcze w Europie i w Polsce, - rozróżnia typy gór (fałdowe, zrębowe, wulkaniczne), - wymienia nazwy gór fałdowych, zrębowych oraz wulkanicznych w Europie i w Polsce, a także wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej Europy i Polski, - wyjaśnia znaczenie terminów: plejstocen, holocen, glacja, interglacja, krajobraz polodowcowy, rzeźba staroglacjalna, rzeźba młodoglacjalna, - opisuje mechanizm powstawania lodowców,
--	--	---	---

		<p>przestrzenne wskaźnika lesistości Polski,</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego, - wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski oraz omawia ich znaczenie gospodarcze, - przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski, - analizuje i porównuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej oraz określa wpływ zabudowy obszarów zalewowych i sztucznych zbiorników wodnych na występowanie i skutki powodzi na przykładzie Dolnego Śląska i Małopolski. 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zasięgi zlodowaceń na terenie Europy i Polski w plejstocenie na podstawie mapy zlodowaceń, - opisuje nizinne formy polodowcowe na podstawie schematu, - opisuje górskie formy polodowcowe na podstawie schematu, - omawia cechy ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy, - omawia cechy rzeźby terenu Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski, - wykazuje pasowość rzeźby terenu Polski, - charakteryzuje pasy rzeźby terenu Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski - omawia występowanie skał w Polsce na podstawie mapy tematycznej - dokonuje podziału surowców mineralnych, - omawia genezę węgla kamiennego, - opisuje rozmieszczenie surowców mineralnych w Polsce na podstawie mapy tematycznej, - wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych w Polsce, - charakteryzuje czynniki kształtujące klimat w Polsce,
--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - omawia masy powietrza napływające nad Polskę, - opisuje rozkład temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce na podstawie map tematycznych, - oblicza średnią roczną temperaturę powietrza i roczną amplitudę temperatury powietrza w Polsce, - charakteryzuje wiatry w Polsce, - opisuje uwarunkowania wiatrów lokalnych w Polsce, - charakteryzuje długość okresu wegetacyjnego w Polsce, - wykazuje wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę, - wyjaśnia znaczenie terminów: system rzeczny, dorzecze, przepływ, reżim rzeczny (zasilanie), rodzaje zasilania, - opisuje cechy sieci hydrograficznej Polski (m.in. asymetria dorzeczy Wisły i Odry, przepływy Wisły i Odry), - rozpoznaje typy ujść rzecznych, - wyjaśnia znaczenie terminów: powódź, dolina rzeczna, koryto rzeczne, terasa zalewowa, sztuczny zbiornik wodny, - opisuje zjawisko powodzi, - przedstawia przyczyny powodzi w Polsce,
--	--	--	---

			<p>wskazuje obszary zagrożone powodzią w Polsce na mapie ogólnogeograficznej Polski,</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia największe powódzie w historii Polski i ich skutki, - ustala czynniki sprzyjające powodziom w Polsce, - analizuje i porównuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej, - określa wpływ zabudowy obszarów zalewowych i sztucznych zbiorników wodnych na występowanie oraz skutki powodzi na przykładzie Dolnego Śląska i Małopolski, - omawia, na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski, rozmieszczenie największych sztucznych zbiorników wodnych w Polsce i ich rolę przeciwpowodziową, - opisuje położenie i główne cechy Bałtyku, - charakteryzuje temperaturę wód oraz zasolenie Bałtyku na tle innych mórz świata, - przedstawia rzeźbotwórczą działalność morza, - rozpoznaje typy wybrzeży Bałtyku (klifowe, mierzejowo-zalewowe, szerowe), - opisuje świat roślin i zwierząt w Bałtyku,
--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: gleba, czynniki glebotwórcze, proces glebotwórczy, profil glebowy, poziomy glebowe, - charakteryzuje gleby Polski (brunatna, bielnicowa, czarnoziem, mada, rędzina), - przedstawia rozmieszczenie gleb na obszarze Polski na podstawie mapy gleb Polski, - omawia wskaźnik lesistości w Polsce na podstawie danych statystycznych, - omawia przestrzenne zróżnicowanie lesistości na podstawie mapy Polski, - opisuje typy zbiorowisk leśnych w Polsce.
<p>Ludność i urbanizacja w Polsce Relacje między elementami środowiska geograficznego na wybranych obszarach Polski</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozmieszczenie ludności - Struktura demograficzna Polski (wiekowa, narodowościowa, wyznaniowa, wykształcenia, zatrudnienia) - Migracje Polaków na tle współczesnych ruchów migracyjnych w Europie - Zróżnicowanie polskich miast - Wpływ rozwoju dużych miast na przekształcenia strefy podmiejskiej - Wpływ procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu obszarów wiejskich - Wpływ przemian gospodarczych po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy i wskazuje na mapie województwa oraz ich stolice, - wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Polski na podstawie map tematycznych, - analizuje zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. na podstawie danych statystycznych, - charakteryzuje struktury płci i wieku ludności Polski na podstawie piramidy płci i wieku, - porównuje zmiany w przyroście naturalnym i rzeczywistym ludności w Polsce i wybranych krajach Europy, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia zmiany na mapie politycznej Europy po 1945 r., - wskazuje największe i najmniejsze państwa Europy na mapie politycznej Europy, - wymienia nazwy województw oraz ich stolic i wskazuje je na mapie Polski, - wyjaśnia znaczenie terminów: demografia, przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów, - omawia uwarunkowania przyrostu naturalnego w Polsce na tle Europy

		<ul style="list-style-type: none"> - formułuje hipotezy dotyczące przyczyn i skutków migracji zagranicznych w Polsce, - porównuje i wyjaśnia różnicowanie narodowościowe, etniczne i wyznaniowe ludności Polski i wybranych państw europejskich, - wykazuje znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju oraz określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich, - porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich oraz określa jego przyczyny i skutki w Polsce, - analizuje poziom urbanizacji w Polsce i Europie, rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz identyfikuje przyczyny rozwoju największych polskich miast, - podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno- gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej, - jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski, - identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami 	<p>na podstawie danych statystycznych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - oblicza współczynnik przyrostu naturalnego, - wyjaśnia znaczenie terminów: piramida wieku i płci, średnia długość życia, - omawia cechy struktury wieku i płci ludności Polski na tle struktur wybranych państw europejskich na podstawie piramidy wieku i płci, - określa średnią długość życia Polaków na tle europejskich społeczeństw na podstawie danych statystycznych, - wyjaśnia znaczenie terminu wskaźnik gęstości zaludnienia, - opisuje cechy rozmieszczenia ludności Europy na podstawie mapy ludności Europy, - przedstawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce, - opisuje cechy rozmieszczenia ludności w Polsce na podstawie mapy ludności Polski, - oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia Polski, - wyjaśnia znaczenie terminów: migracja, emigracja, imigracja, saldo migracji, przyrost rzeczywisty, współczynnik przyrostu rzeczywistego, - określa problemy migracyjne Polski na tle Europy,
--	--	--	--

		<p>w strefach podmiejskich w zakresie użytkowania i zagospodarowania terenu, stylu zabudowy oraz struktury ludności na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego, - wykazuje wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia na przykładzie konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej. 	<ul style="list-style-type: none"> - odczytuje z tabel i diagramów dane dotyczące wielkości i kierunków migracji z Polski i do Polski, - charakteryzuje przyrost rzeczywisty ludności w Polsce. - oblicza przyrost rzeczywisty i współczynnik przyrostu rzeczywistego dla Polski, - wymienia główne przyczyny i skutki migracji zagranicznych w Polsce, - określa współczesne kierunki migracji zewnętrznych Polaków, - przedstawia kierunki napływu imigrantów do Polski, - charakteryzuje Polonię na świecie, - określa przyczyny i skutki migracji wewnętrznych Polaków, - ukazuje wpływ procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany zaludnienia obszarów wiejskich, - wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego, - porównuje strukturę narodowościową i wyznaniową ludności Polski z analogicznymi strukturami ludności w wybranych państwach europejskich,
--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> - wyróżnia mniejszości narodowe w Polsce, - charakteryzuje grupy etniczne w Polsce, - przedstawia strukturę wyznaniową Polaków, - przedstawia podział gospodarki na sektory, - wyjaśnia znaczenie terminów: struktura zatrudnienia, struktura wykształcenia, bezrobocie, stopa bezrobocia, ludność aktywna zawodowo, - określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich na podstawie danych statystycznych, - określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich, - porównuje strukturę wykształcenia ludności Polski z wybranymi państwami Europy na podstawie danych statystycznych, - porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich na podstawie danych statystycznych, - oblicza stopę bezrobocia, - wyjaśnia znaczenie terminów: urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, - analizuje poziom urbanizacji, rozmieszczenie oraz wielkość miast w Polsce na tle Europy,
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny rozwoju największych miast w Polsce, - przedstawia typy zespołów miejskich (aglomeracja i konurbacja), - wymienia nazwy największych miast w Polsce i wskazuje te miasta na mapie, - identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenu, stylu zabudowy, strukturze ludności w strefach podmiejskich na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa, - jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski.
<p>Rolnictwo i przemysł Polski Relacje między elementami środowiska geograficznego na wybranych obszarach Polski</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sektory gospodarki Polski, - Rolnictwo Polski - Zmiany struktury przemysłu Polski - Wpływ warunków przyrodniczych (zasobów surowców mineralnych, wiatru, wód i usłonecznienia) i pozaprzyrodniczych na energetykę 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce, - przedstawia przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw i chowu zwierząt w Polsce oraz ich znaczenie gospodarcze, - wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski, - podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia rolnictwo jako sektor gospodarki i jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju, - opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce, - porównuje rolnictwo w Polsce z rolnictwem innych krajów europejskich, - przedstawia korzyści, szanse i zagrożenia dla polskiego rolnictwa w Unii Europejskiej,

		<p>przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski, - analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych lub ograniczające tę produkcję oraz określa ich wpływ na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: plon, zbiór, - oblicza wielkość plonów i zbiorów, - wymienia główne uprawy w Polsce oraz przedstawia ich znaczenie gospodarcze, - przedstawia strukturę upraw na podstawie danych statystycznych, - wskazuje na mapie główne obszary upraw (pszenica, żyto, buraki cukrowe, ziemniaki), - wskazuje na mapie obszary upraw warzyw i owoców, - opisuje produkcję roślinną w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy, - wyjaśnia znaczenie terminów: chów, hodowla, pogłowie, - wymienia główne zwierzęta hodowlane w Polsce, - przedstawia znaczenie gospodarcze produkcji zwierzęcej, - przedstawia strukturę hodowli w Polsce na podstawie danych statystycznych, - wskazuje na mapie Polski obszary hodowli zwierząt gospodarskich (bydło, trzoda chlewna, drób), - przedstawia produkcję zwierzęcą w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy, - przedstawia przemysł jako sektor gospodarki i jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju,
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje podziału przemysłu na sekcje i działy, - analizuje przyczyny i skutki restrukturyzacji polskiego przemysłu, - wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski, - wykazuje wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1998 r. na zmiany struktury zatrudnienia w konurbacji górnośląskiej i aglomeracji łódzkiej, - wymienia źródła energii, - przedstawia strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce na tle wybranych krajów Europy na podstawie danych statystycznych, - lokalizuje elektrownie ciepłne, wodne i niekonwencjonalne na podstawie mapy tematycznej, - wskazuje największe elektrownie w Polsce na mapie tematycznej, - analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych lub ograniczające tę produkcję oraz określa ich wpływ na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego, - określa uwarunkowania rozwoju gospodarki morskiej w Polsce, - charakteryzuje największe porty morskie w Polsce,
--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - opisuje strukturę i wielkość przeładunków w portach morskich Polski na podstawie danych statystycznych, - określa uwarunkowania rozwoju przemysłu stoczniowego w Polsce, - analizuje sytuację polskiego rybołówstwa oraz przetwórstwa rybnego na podstawie danych statystycznych, - przedstawia perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w Polsce, - jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski, - podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej.
Usługi w Polsce Relacje między elementami środowiska geograficznego na wybranych obszarach Polski	<ul style="list-style-type: none"> - Zróżnicowanie usług i ich rola w rozwoju gospodarki - Rozwój komunikacji - Gospodarka morską - Atrakcyjność turystyczna Polski - Wpływ transportu na rozwój działalności gospodarczej - Wpływ walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na rozwój turystyki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce oraz ocenia znaczenie transportu i łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju, - ocenia możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce, - charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski oraz wybrane obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia usługi jako sektor gospodarki i ich rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju, - omawia zróżnicowanie usług w Polsce, - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania sieci transportowej w Polsce, - wyróżnia rodzaje transportu w Polsce, - identyfikuje związki między przebiegiem autostrad a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych,

		<p>Ludzkości położone w Polsce, a także dokonuje refleksji nad ich wartością,</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno- gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej, - jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski, - identyfikuje związki między przebiegiem autostrad i dróg ekspresowych a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych, centrów logistycznych i handlowych w obszarze metropolitalnym Wrocławia oraz między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta, - określa wpływ walorów przyrodniczych pobraża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach. 	<p>centrów logistycznych i handlowych w obszarze metropolitalnym Wrocławia oraz między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje znaczenie łączności w rozwoju gospodarczym Polski, - wyjaśnia znaczenie terminów: turystyka, walory turystyczne, charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski oraz wymienia polskie obiekty znajdujące się na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości, - dokonuje refleksji nad wartością obiektów dziedzictwa kulturowego w Polsce, - określa wpływ walorów przyrodniczych Pobraża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach, - wykazuje atrakcyjność turystyczną Polski, - analizuje, na podstawie danych statystycznych, wpływy z turystyki w wybranych krajach Europy, w tym w Polsce, - wyjaśnia znaczenie terminów: eksport, import, bilans handlu zagranicznego,
--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia głównych partnerów handlowych Polski, - wymienia główne towary importowe i eksportowe w Polsce, - omawia zróżnicowanie usług w Polsce i ich rolę w rozwoju gospodarczym Polski, - jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski, - podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej.
Zanieczyszczenie i ochrona środowiska przyrodniczego Polski	- Dziedzictwo przyrodnicze Polski	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski, - wymienia formy ochrony przyrody w Polsce, - wskazuje na mapie parki narodowe oraz podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, pomników przyrody występujących na obszarze własnego regionu, - podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia rodzaje zanieczyszczeń i ich źródła, - charakteryzuje wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na stan środowiska w Polsce, - wymienia nazwy i wskazuje na mapie obszary ekologicznego zagrożenia i klęski ekologicznej w Polsce, - przedstawia formy ochrony przyrody w Polsce, - wskazuje na mapie parki narodowe oraz wymienia przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, pomników przyrody występujących na obszarze własnego regionu,

			<ul style="list-style-type: none"> - ocenia rolę parków narodowych i innych form ochrony przyrody w zachowaniu naturalnych walorów środowiska przyrodniczego, - opisuje unikalne na skalę światową obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie Polski, - przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski, - podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego, - planuje wycieczkę do parku narodowego lub rezerwatu.
Własny region	<ul style="list-style-type: none"> - Źródła informacji o regionie - Dominujące cechy środowiska przyrodniczego, struktury demograficznej oraz gospodarki - Walory turystyczne - Współpraca międzynarodowa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje położenie swojego regionu geograficznego na mapie Polski, - charakteryzuje środowisko przyrodnicze regionu oraz określa jego główne cechy na podstawie map tematycznych, - rozpoznaje skały występujące we własnym regionie, - prezentuje główne cechy struktury demograficznej ludności i gospodarki regionu na podstawie wyszukanych danych statystycznych i map tematycznych, - przedstawia w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, filmu, wystawy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizuje projekt edukacyjny „Mój Region”, - wyjaśnia znaczenie terminu region, - wskazuje położenie swojego regionu geograficznego na mapie ogólnogeograficznej Polski, - wymienia nazwy regionów sąsiednich i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej Polski, - wyszukuje informacje o swoim regionie i wykorzystuje je do charakterystyki regionu, charakteryzuje środowisko przyrodnicze regionu oraz określa jego główne cechy na podstawie map tematycznych,

		<p>fotograficznej) przyrodnicze i kulturowe walory regionu,</p> <ul style="list-style-type: none"> - projektuje trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie na podstawie wyszukanych informacji oraz w miarę możliwości przeprowadza ją w terenie, - wykazuje zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu, - dyskutuje na temat form współpracy między własnym regionem a partnerskimi regionami zagranicznymi. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia uwarunkowania zróżnicowania środowiska przyrodniczego w swoim regionie, - analizuje genezę rzeźby powierzchni swojego regionu, - rozpoznaje skały występujące we własnym regionie, - prezentuje główne cechy struktury demograficznej ludności regionu, - wyróżnia najważniejsze cechy gospodarki regionu na podstawie danych statystycznych i map tematycznych, - przedstawia w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, filmu, wystawy fotograficznej) przyrodnicze i kulturowe walory regionu, - projektuje trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie na podstawie dostępnych informacji, w tym własnych obserwacji terenowych, oraz w miarę możliwości przeprowadza ją w terenie, - wykazuje zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu, - prezentuje formy współpracy zagranicznej między własnym regionem a zagranicznym regionem
--	--	---	---

			partnerskim lub w ramach euroregionu.
„Mała ojczyzna”	„Mała ojczyzna” – obszar, środowisko geograficzne, atrakcyjność, tożsamość	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa obszar utożsamiany z własną „małą ojczyzną” jako symboliczną przestrzenią w wymiarze lokalnym (np. gmina/miasto, wieś, dzielnica dużego miasta lub układ lokalny o nieokreślonych granicach administracyjnych), - rozpoznaje w terenie główne obiekty charakterystyczne i decydujące o atrakcyjności „małej ojczyzny”, - przedstawia w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, filmu, wystawy - fotograficznej) atrakcyjność „małej ojczyzny” jako miejsca zamieszkania i działalności gospodarczej na podstawie informacji wyszukanych w różnych źródłach, - projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności, - identyfikuje się z „małą ojczyzną” i czuje się współodpowiedzialny za 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu mała ojczyzna, - identyfikuje obszar utożsamiany z własną „małą ojczyzną”, - wskazuje obszar „małej ojczyzny” na mapie ogólnogeograficznej Polski, - wyszukuje i przedstawia źródła informacji o „małej ojczyźnie”, - przedstawia w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, filmu, wystawy fotograficznej) atrakcyjność „małej ojczyzny” jako miejsca zamieszkania i rozwoju określonej działalności gospodarczej, - opisuje walory środowiska geograficznego „małej ojczyzny”, - projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków lokalnej społeczności i rozwojowi społeczno-gospodarczemu „małej ojczyzny”, - identyfikuje się z „małą ojczyzną” i czuje się współodpowiedzialny za kształtowanie ładu przestrzennego oraz za rozwój,

		kształtowanie ładu przestrzennego i rozwoju.	- planuje wycieczkę po swojej „małej ojczyźnie”.
Klasa VIII			
Wybrane problemy i regiony geograficzne Azji	<ul style="list-style-type: none"> - Azja jako kontynent kontrastów geograficznych - Pacyficzny „pierścień ognia” - Klimat monsunowy w Azji Południowo-Wschodniej - Japonia – gospodarka na tle warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych - Chiny – rozmieszczenie ludności, problemy demograficzne oraz znaczenie w gospodarce światowej - Indie krajem wielkich możliwości rozwojowych oraz kontrastów społecznych i gospodarczych - Bliski Wschód – kultura regionu, ropa naftowa, obszar konfliktów zbrojnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów, - identyfikuje związki między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami oraz na tej podstawie formułuje twierdzenia o zaobserwowanych prawidłowościach w ich rozmieszczeniu, - dyskutuje na temat sposobów zapobiegania tragicznym skutkom trzęsień ziemi i tsunami, - wykazuje związek między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej, - ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii, - wyjaśnia, korzystając z mapy, zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Chin, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia położenie geograficzne Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata, - omawia linię brzegową Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji, - wskazuje granicę między Europą i Azją na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji - wykazuje na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów, - opisuje ukształtowanie powierzchni Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji, - charakteryzuje strefy klimatyczne i roślinność Azji na podstawie klimatogramów i map tematycznych, - omawia cyrkulację monsunową na podstawie schematu, - charakteryzuje wody powierzchniowe Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji, - omawia budowę geologiczną oraz przebieg granic płyt litosfery w Azji na podstawie mapy tematycznej, - wyjaśnia powstawanie Himalajów,

		<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz ocenia ich znaczenie w gospodarce światowej, - określa możliwości rozwoju gospodarczego Indii oraz przedstawia kontrasty społeczne w tym kraju, - charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod względem cech kulturowych oraz zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego, - wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, identyfikuje ich główne przyczyny i skutki, - wykazuje postawę ciekawości i poszanowania innych kultur i religii. 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia pacyficzny „pierścień ognia” na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych, - opisuje położenie rowów tektonicznych, wulkanów i trzęsień ziemi oraz występowanie tsunami w Azji na podstawie map tematycznych, - identyfikuje związki między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami oraz na tej podstawie formułuje twierdzenia o zaobserwowanych prawidłowościach w ich rozmieszczeniu, - przedstawia sposoby zapobiegania skutkom trzęsień ziemi oraz tsunami, - wyjaśnia kontrasty w rozwoju gospodarczym Azji, - charakteryzuje warunki rozwoju rolnictwa w Azji na podstawie map tematycznych, - przedstawia rytm upraw i „kulturę ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej, - omawia położenie geograficzne i warunki naturalne Japonii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych,
--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje ludność Japonii na podstawie danych statystycznych, - ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii, - omawia położenie geograficzne oraz warunki naturalne Chin na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych, - wykazuje zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Chin na podstawie mapy ogólnogeograficznej i zaludnienia, - przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz ocenia ich znaczenie w gospodarce światowej, - omawia położenie geograficzne oraz warunki naturalne Indii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych, - charakteryzuje ludność Indii na podstawie danych statystycznych, - przedstawia kontrasty społeczne w Indiach, - ukazuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Indii, - omawia położenie geograficzne oraz warunki naturalne Bliskiego Wschodu na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych,
--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - opisuje cechy kulturowe mieszkańców Bliskiego Wschodu, - przedstawia zróżnicowanie rozwoju gospodarczego państw Bliskiego Wschodu, - wykazuje znaczenie zasobów ropy naftowej w rozwoju gospodarki Bliskiego Wschodu, - analizuje przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, - wykazuje postawy ciekawości, tolerancji i poszanowania innych kultur i religii.
Wybrane problemy i regiony geograficzne Afryki	<ul style="list-style-type: none"> - Położenie Afryki i jego wpływ na cyrkulację powietrza i rozmieszczenie opadów atmosferycznych - Strefowość klimatyczno-roślinno-glebowa - Warunki gospodarowania człowieka w strefie Sahelu – problem zachowania równowagi ekologicznej - Rozwój turystyki w Kenii - Rolnictwo żarowo-odłogowe i nowoczesne plantacje w Afryce Zachodniej - Przyczyny niedożywienia w Etiopii - Tradycyjna i nowoczesna gospodarka w Afryce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje i wyjaśnia cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej, wykazując jej związek z rozmieszczeniem opadów, - wyjaśnia na podstawie map tematycznych istnienie strefowości klimatyczno- -roślinno-glebowej w Afryce, - wyjaśnia związki między warunkami przyrodniczymi a możliwościami gospodarowania w strefie Sahelu oraz przyczyny procesu pustynnienia, - określa związki między walorami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie Kenii, - przedstawia cechy i ocenia skutki stosowania rolnictwa żarowo- 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia położenie geograficzne Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata, - charakteryzuje linię brzegową Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki, - opisuje ukształtowanie powierzchni Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki, - przedstawia budowę geologiczną Afryki na podstawie mapy geologicznej świata, - wyjaśnia zależność między cyrkulacją atmosferyczną w strefie międzyzwrotnikowej a rozmieszczeniem opadów na podstawie schematu oraz mapy klimatycznej, - wykazuje na podstawie map tematycznych strefowość

		<p>odłogowego i plantacyjnego w Afryce Zachodniej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje na podstawie tekstów źródłowych przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki na przykładzie Etiopii, - określa rolę tradycyjnych i nowoczesnych działów gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki, - przełamuje stereotypy w postrzeganiu Afryki. 	<p>klimatyczno-roślinno-glebową Afryki,</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje wody powierzchniowe na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki, - charakteryzuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Afryce na podstawie map tematycznych Afryki, - przedstawia warunki gospodarowania w strefie Sahelu na podstawie map tematycznych Afryki, - wykazuje przyczyny i skutki pustoszczenia, - opisuje cechy rolnictwa żarowo-odłogowego oraz skutki jego stosowania, - opisuje cechy rolnictwa plantacyjnego i skutki jego stosowania w Afryce Zachodniej, - wykazuje zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego w krajach Afryki na podstawie danych statystycznych, - przedstawia rozmieszczenie surowców mineralnych w Afryce na podstawie mapy tematycznej, wyjaśnia rolę tradycyjnych i nowoczesnych działów gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki, - przełamuje stereotypy w postrzeganiu Afryki,
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - opisuje położenie geograficzne Etiopii na podstawie mapy politycznej Afryki, - określa warunki naturalne Etiopii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki i map tematycznych, - charakteryzuje ludność Etiopii na podstawie danych statystycznych, - identyfikuje na podstawie tekstów źródłowych przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki na przykładzie Etiopii, - opisuje uwarunkowania gospodarki Etiopii, - opisuje położenie geograficzne Kenii na podstawie mapy politycznej Afryki, - określa warunki naturalne Kenii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki i map tematycznych, - opisuje uwarunkowania gospodarki Kenii, - wykazuje związki między walorami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie Kenii.
Wybrane problemy i regiony geograficzne Ameryki Północnej i Ameryki Południowej	<ul style="list-style-type: none"> - Rozciągłość południkowa i ukształtowanie powierzchni - Północna granica upraw i lasów w Kanadzie - Cyklony i powodzie w Ameryce Północnej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ustala prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Ameryki Południowej na podstawie map tematycznych, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia położenie geograficzne Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata, - charakteryzuje linię brzegową Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki,

	<ul style="list-style-type: none"> - Problemy zagospodarowania Amazonii - Sytuacja rdzennej ludności - Slumsy w wielkich miastach - Megalopolis - Dolina Krzemowa jako przykład technopolii - Znaczenie gospodarki Stanów Zjednoczonych w świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje zależności między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie, - identyfikuje skutki występowania tornad i cyklonów tropikalnych w Ameryce Północnej, - identyfikuje konflikt interesów między gospodarczym wykorzystaniem Amazonii a ekologicznymi skutkami jej wylesiania, - ocenia sytuację rdzennej ludności oraz wyjaśnia przyczyny zanikania kultur pierwotnych na przykładzie Ameryki Północnej lub Ameryki Południowej, - określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej oraz wyjaśnia przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach na przykładzie Ameryki Południowej, - wyjaśnia na przykładzie Doliny Krzemowej przyczyny rozwoju technopolii oraz jej znaczenie w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, - określa, korzystając z danych statystycznych, rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej, - wyjaśnia przyczyny i ocenia zjawisko marnowania się 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje budowę geologiczną Ameryki na podstawie mapy geologicznej Ameryki, - opisuje ukształtowanie powierzchni Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki, - wykazuje strefowość klimatyczno-roślinną Ameryki na podstawie map tematycznych Ameryki, - wydziela Amerykę Łacińską i Amerykę Środkową, - opisuje granicę między Ameryką Północną i Ameryką Południową, - charakteryzuje wody powierzchniowe Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki, - przedstawia uwarunkowania powstawania cyklonów tropikalnych, - przedstawia skutki cyklonów tropikalnych, - opisuje mechanizm powstawania tornada, - przedstawia skutki tornada, - wyjaśnia, co to jest Aleja Tornad, - przedstawia główne i mieszane odmiany człowieka, - omawia zróżnicowanie etniczne ludności Ameryki, - wyjaśnia pochodzenie ludności Ameryki, - analizuje kierunki wielkich migracji do Ameryki,
--	---	--	--

		<p>ogromnych ilości pożywienia na przykładzie Stanów Zjednoczonych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia sytuację rdzennej ludności Ameryki, - omawia przyczyny zanikania kultur pierwotnych w Ameryce, - omawia różnicowanie rozmieszczenia ludności Ameryki na podstawie mapy zaludnienia Ameryki, - wyjaśnia różnicowanie poziomu urbanizacji w Ameryce, - wskazuje megalopolis na mapie ogólnogeograficznej Ameryki Północnej, - przedstawia cechy megalopolis, - analizuje przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach Ameryki Południowej, - opisuje położenie geograficzne oraz warunki naturalne Kanady na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki Północnej i map tematycznych, - analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Kanady, - przedstawia zależność między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie, - opisuje położenie geograficzne oraz warunki naturalne Stanów Zjednoczonych na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki Północnej i map tematycznych,
--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia cechy ludności Stanów Zjednoczonych na podstawie danych statystycznych, - analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych, - wykazuje rolę Stanów Zjednoczonych w światowej gospodarce, - wyjaśnia znaczenie terminu technopolie, - wykazuje przyczyny rozwoju technopolii i ich znaczenie w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, - omawia genezę Doliny Krzemowej, - wskazuje przyczyny i skutki marnowania żywności na przykładzie Stanów Zjednoczonych, - opisuje położenie geograficzne oraz warunki naturalne Brazylii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki Południowej i map tematycznych, - przedstawia cechy ludności Brazylii na podstawie danych statystycznych, - wykazuje przyczyny i skutki powstawania slumsów w wielkich miastach Brazylii, - analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Brazylii,
--	--	--	---

			- wykazuje konflikt interesów między gospodarczym wykorzystaniem Amazonii a ekologicznymi skutkami jej wylesiania.
Wybrane problemy i regiony geograficzne Australii i Oceanii	- Środowisko przyrodnicze - Rozmieszczenie ludności i gospodarka	Uczeń: - przedstawia specyfikę środowiska przyrodniczego Australii i Oceanii, - identyfikuje prawidłowości w rozmieszczeniu ludności i główne cechy gospodarki Australii na tle warunków przyrodniczych.	Uczeń: - omawia położenie geograficzne Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata, - charakteryzuje linię brzegową Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Australii, - opisuje ukształtowanie powierzchni Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Australii, - wykazuje strefowość klimatyczno-roślinną na podstawie map tematycznych Australii, - charakteryzuje wody powierzchniowe Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Australii, - przedstawia podział Oceanii na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata, - omawia cechy środowiska przyrodniczego wybranych regionów Oceanii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Oceanii, - przedstawia liczbę ludności Australii na podstawie danych statystycznych,

			<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje rozmieszczenie ludności Australii na podstawie mapy zaludnienia Australii, - identyfikuje prawidłowości w rozmieszczeniu ludności Australii na tle warunków przyrodniczych, - opisuje cechy rdzennych mieszkańców Australii, - opisuje warunki rozwoju rolnictwa na podstawie map tematycznych Australii, - opisuje główne uprawy i hodowlę w Australii na podstawie danych statystycznych, - analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Australii.
Geografia obszarów okołobiegunowych	<ul style="list-style-type: none"> - Środowisko przyrodnicze - Badania naukowe - Polscy badacze 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje położenie i środowisko przyrodnicze Antarktydy oraz wyjaśnia konieczność zachowania jej statusu określonego Traktatem Antarktycznym, - przedstawia cele badań aktualnie prowadzonych na Arktyce i Antarktydzie oraz prezentuje osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych, - opisuje warunki życia w polarnej stacji badawczej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia położenie geograficzne Arktyki na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata, - opisuje warunki klimatyczne Arktyki na podstawie klimatogramów i map klimatycznych, - charakteryzuje świat roślin i zwierząt Arktyki, - charakteryzuje rdzenną ludność Arktyki, - przedstawia polskie stacje badawcze na Arktyce, cele badań i osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych, - omawia położenie geograficzne Antarktydy na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata,

			<ul style="list-style-type: none">- opisuje warunki klimatyczne Antarktydy na podstawie klimatogramów i map klimatycznych,- charakteryzuje świat roślin i zwierząt Antarktydy,- przedstawia status prawny Antarktydy określony Traktatem Antarktycznym oraz wyjaśnia konieczność zachowania tego statusu,- omawia położenie polskiej stacji badawczej na Antarktyce,- przedstawia cele badań aktualnie prowadzonych na Arktyce i Antarktydzie i osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych,- opisuje warunki życia w polarnej stacji badawczej.
--	--	--	--

Rozkład materiału i plan dydaktyczny *Planeta Nowa* dla klasy 7

Numer lekcji	Temat lekcji	Treści nauczania	Główne cele lekcji w postaci wymagań edukacyjnych
1.	Czym zajmuje się geografia?	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>geografia</i> • podział nauk geograficznych • geografia fizyczna a geografia społeczno-ekonomiczna • źródła informacji geograficznej • poglądy na kształt Ziemi • wymiary Ziemi • cechy kształtu Ziemi • różnica między elipsoidą a geoidą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>geografia</i> • przedstawia podział nauk geograficznych • przedstawia różnice między geografią fizyczną a geografią społeczno-ekonomiczną • wymienia źródła informacji geograficznej • podaje wymiary Ziemi oraz główne cechy jej kształtu • wyjaśnia różnicę między elipsoidą a geoidą
2.	Współrzędne geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>siatka geograficzna, południk, równoleżnik, zwrotnik, długość geograficzna, szerokość geograficzna</i> • cechy siatki geograficznej i jej elementy • układ współrzędnych geograficznych – długość geograficzna oraz szerokość geograficzna • ćwiczenia w określaniu współrzędnych geograficznych • ćwiczenia w określaniu współrzędnych geograficznych punktów zaznaczonych na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>siatka geograficzna, południk, równoleżnik, zwrotnik, długość geograficzna, szerokość geograficzna</i> • odczytuje wartości szerokości geograficznej zwrotników, kół podbiegunowych oraz biegunów • wymienia cechy południków i równoleżników • odczytuje długość i szerokość geograficzną na globusie i na mapie • podaje cechy siatki geograficznej • określa położenie geograficzne punktów i obszarów na mapie • wskazuje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych • oblicza odległość (rozciągłość) między dwoma punktami na mapie
3.	Obraz Ziemi na mapie	<ul style="list-style-type: none"> • elementy mapy • termin <i>sygnatura</i> • siatka kartograficzna • różnice między siatką geograficzną a siatką kartograficzną • skala mapy i jej rodzaje • ćwiczenia w przekształcaniu skal • ćwiczenia w obliczaniu odległości na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mapa, skala, siatka kartograficzna, legenda</i> • wymienia elementy mapy • wyjaśnia różnice między siatką kartograficzną a siatką geograficzną • wymienia rodzaje skal • szereguje skale w kolejności od największej do najmniejszej • przedstawia skalę w postaci mianowanej i podziałki liniowej • posługuje się skalą mapy do obliczania odległości na mapie i w terenie • oblicza skalę mapy na podstawie odległości między obiektami przedstawionymi na mapie i w terenie

4.	Przedstawianie zjawisk na mapach	<ul style="list-style-type: none"> • metody przedstawiania zjawisk na mapach (kartogram, kartodiagram, metoda izolinii, metoda sygnaturowa) • sposoby przedstawiania rzeźby terenu • terminy: <i>wysokość względna</i>, <i>wysokość bezwzględna</i>, <i>poziomica</i> • odczytywanie wysokości bezwzględnej i obliczanie wysokości względnej • podział map i ich zastosowanie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wysokość względna</i>, <i>wysokość bezwzględna</i>, <i>poziomica</i>, <i>mapa hipsometryczna</i> • wymienia i charakteryzuje metody przedstawiania zjawisk na mapach • odczytuje z map informacje przedstawione za pomocą różnych metod kartograficznych • omawia sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapie • odczytuje z mapy wysokość bezwzględną • oblicza wysokość względną • przedstawia podział map ze względu na treść, skalę i przeznaczenie • omawia zastosowanie map
5.	Położenie i granice Polski	<ul style="list-style-type: none"> • cechy położenia Europy (granica między Europą a Azją) • cechy położenia fizycznogeograficznego i politycznego Polski w Europie • szerokość i długość geograficzna skrajnych punktów Polski • konsekwencje rozciągłości równoleżnikowej i południkowej Polski i Europy • długość i przebieg granic Polski (w tym morskich wód wewnętrznych) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie granicę między Europą a Azją • określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski • odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy • na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje skrajne punkty Polski i Europy • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Polski • opisuje konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski i Europy • podaje całkowitą i administracyjną powierzchnię Polski • wskazuje na mapie przebieg granic Polski (w tym morskich wód wewnętrznych)
6.	Przeszłość geologiczna Polski	<ul style="list-style-type: none"> • płytowa budowa litosfery • termin <i>geologia</i> • dzieje geologiczne Ziemi (podział na ery i okresy) • wydarzenia geologiczne na obszarze Polski • obszar Polski na tle struktur geologicznych Europy • ruchy górotwórcze na obszarze Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje płytową budowę litosfery • omawia najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej obszaru Polski • określa struktury geologiczne Polski na tle Europy ze szczególnym uwzględnieniem obszarów fałdowań • przedstawia wpływ ruchów górotwórczych w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski
7.	Góry w Europie i w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • typy genetyczne gór oraz ich przykłady • ruchy górotwórcze w Europie i w Polsce • typy gór w Europie i w Polsce • cechy gór zrębowych i gór fałdowych w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia typy genetyczne gór i podaje ich cechy • wyjaśnia, na czym polegają ruchy górotwórcze • podaje przykłady różnych typów gór i wskazuje je na mapie • przedstawia wpływ ruchów górotwórczych w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski

8.	Zlodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> • powstawanie lodowców • współczesne obszary występowania lodowców na Ziemi • znaczenie terminów: <i>krajobraz polodowcowy</i>, <i>rzeźba glacialna</i> • zasięgi zlodowaceń na terenie Europy w plejstocenie • nizinne formy polodowcowe • górskie formy polodowcowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>krajobraz polodowcowy</i>, <i>rzeźba polodowcowa (glacialna)</i> • charakteryzuje proces powstawania lodowców • omawia zlodowacenia, które wystąpiły na obszarze Polski • przedstawia wpływ zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski • charakteryzuje działalność rzeźbotwórczą lądolodu i lodowców górskich na obszarze Polski • wymienia formy terenu utworzone na obszarze Polski przez lądolód skandynawski
9.	Ukształtowanie powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> • ukształtowanie powierzchni Europy • cechy rzeźby terenu Polski • czynniki kształtujące pasy rzeźby terenu • charakterystyka pasów rzeźby terenu Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cechy ukształtowania powierzchni kraju na podstawie mapy ogólnogeograficznej • przedstawia czynniki kształtujące rzeźbę terenu Polski • charakteryzuje pasy rzeźby terenu Polski • przedstawia wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski
10.	Skały i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> • występowanie skał w Polsce • podział surowców mineralnych • rozmieszczenie i znaczenie surowców mineralnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia występowanie głównych skał w Polsce • wymienia główne rodzaje surowców mineralnych Polski i podaje ich przykłady • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych rodzajów surowców mineralnych Polski • omawia znaczenie gospodarcze wybranych surowców mineralnych
11.	Czynniki kształtujące klimat Polski	<ul style="list-style-type: none"> • strefy klimatyczne świata • terminy: <i>klimat</i>, <i>pogoda</i>, <i>ciśnienie atmosferyczne</i> • czynniki klimatotwórcze • czynniki kształtujące klimat w Polsce • masy powietrza kształtujące pogodę w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie różnicę między klimatem a pogodą • wymienia czynniki klimatotwórcze • charakteryzuje główne czynniki kształtujące klimat Polski na tle Europy • omawia wpływ głównych mas powietrza na klimat i pogodę w Polsce

12.	Cechy klimatu Polski	<ul style="list-style-type: none"> • elementy klimatu Polski • przejściowość klimatu Polski • okres wegetacyjny i jego zróżnicowanie na obszarze Polski • wpływ zmienności pogody na rolnictwo, transport i turystykę 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje elementy klimatu Polski (m.in. temperaturę powietrza, opady i wiatry) oraz długość okresu wegetacyjnego • wyjaśnia, czym jest okres wegetacyjny i omawia jego zróżnicowanie na obszarze Polski • analizuje zróżnicowanie klimatyczne Polski na podstawie klimatogramów sporządzonych dla wybranych stacji meteorologicznych • wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę
13.	Rzeki w Europie i w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>przepływ</i> • terminy: <i>źródło, rzeka główna, dopływ, system rzeczny, dorzecze, zlewisko, ujście deltowe, ujście lejkowate</i> • wody Europy – główne rzeki • przepływy wybranych europejskich i polskich rzek • cechy sieci hydrograficznej Polski • typy ujść rzecznych • walory przyrodnicze Wisły i Odry 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>przepływ</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>źródło, rzeka główna, dopływ, system rzeczny, dorzecze, zlewisko, ujście deltowe, ujście lejkowate</i> • wskazuje na mapie główne rzeki Europy • charakteryzuje przepływy wybranych rzek Europy i Polski • wyjaśnia, na czym polega asymetria dorzeczy Wisły i Odry • charakteryzuje systemy rzeczne Wisły i Odry i porównuje je z wybranymi systemami rzeczными w Europie • opisuje cechy i walory przyrodnicze Wisły i Odry na podstawie mapy • opisuje przyrodnicze i gospodarcze znaczenie rzek w Polsce
14.	Morze Bałtyckie	<ul style="list-style-type: none"> • położenie Bałtyku • linia brzegowa Bałtyku • temperatura wód Bałtyku • przyczyny zróżnicowania zasolenia wód Morza Bałtyckiego • rzeźbotwórcza działalność morza – typy wybrzeży Bałtyku • degradacja wód Bałtyku 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa położenie Morza Bałtyckiego • wskazuje na mapie Morza Bałtyckiego jego największe zatoki, wyspy i cieśniny • omawia linię brzegową Bałtyku • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego • przedstawia cechy fizyczne wód Morza Bałtyckiego • charakteryzuje główne typy wybrzeży Morza Bałtyckiego • podaje źródła zanieczyszczeń wód Morza Bałtyckiego
15.	Gleby w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>gleba, czynniki glebotwórcze, procesy glebotwórcze, profil glebowy</i> • zróżnicowanie glebowe Polski • regiony występowania gleb na obszarze Polski • profile glebowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gleba, czynniki glebotwórcze, procesy glebotwórcze, profil glebowy</i> • wymienia typy genetyczne gleb występujących w Polsce • wyróżnia najważniejsze cechy gleby brunatnej, bielcowej, czarnoziemiu, mady i rędziny na podstawie profilów glebowych • wskazuje rozmieszczenie gleb na mapie Polski

16.	Lasy w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>lesistość</i> • typy zbiorowisk leśnych w Polsce • funkcje lasów • zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika lesistości w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>lesistość</i> • rozróżnia główne rodzaje lasów w Polsce (na podstawie filmu, ilustracji lub w terenie) • omawia przyrodnicze i gospodarcze funkcje lasów • wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika lesistości Polski
17.	Ochrona środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • formy ochrony przyrody w Polsce • parki narodowe w Polsce • przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody • przykłady chronionych gatunków roślin i zwierząt w Polsce • najważniejsze przedsięwzięcia w zakresie ochrony środowiska podejmowane w naszym kraju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia formy ochrony przyrody w Polsce • wskazuje na mapie parki narodowe • charakteryzuje wybrane parki narodowe w Polsce • podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody występujących na obszarze regionu, w którym mieszka • wymienia przykłady chronionych gatunków roślin i zwierząt w Polsce • ocenia najważniejsze działania w zakresie ochrony środowiska • przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski
18.	Mapa polityczna Europy i podział administracyjny Polski	<ul style="list-style-type: none"> • najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy w drugiej połowie XX w. • podział polityczny Europy • zróżnicowanie powierzchniowe państw Europy • podział administracyjny Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy w drugiej połowie XX w. • określa położenie polityczne Polski • wskazuje na mapie największe i najmniejsze państwa Europy • omawia podział administracyjny Polski • podaje nazwy województw i ich stolic oraz wskazuje je na mapie
19.	Zmiany liczby ludności Polski i Europy	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>demografia, przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, wyż demograficzny, niż demograficzny</i> • zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. • przyrost naturalny w Polsce na tle Europy • przestrzenne zróżnicowanie przyrostu naturalnego w Polsce i w Europie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>demografia, przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, wyż demograficzny, niż demograficzny</i> • charakteryzuje zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. na podstawie danych statystycznych i map • charakteryzuje przyrost naturalny ludności Polski na tle Europy • odczytuje z tabel i diagramów dane dotyczące liczby urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego, a następnie analizuje je i formułuje wnioski na ich podstawie • oblicza współczynnik przyrostu naturalnego • analizuje na podstawie map przestrzenne zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego w Polsce oraz w Europie • porównuje zmiany w przyroście naturalnym ludności w Polsce i wybranych krajach Europy

20.	Struktura płci i wieku	<ul style="list-style-type: none"> terminy: <i>piramida płci i wieku, średnia długość trwania życia</i> struktura ludności Polski wg płci piramida płci i wieku ludności Polski starzenie się polskiego społeczeństwa ekonomiczne skutki starzenia się polskiego społeczeństwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>piramida płci i wieku, średnia długość trwania życia</i> odczytuje z tabel i diagramów (w tym z piramidy płci i wieku) dane dotyczące struktury płci i wieku, a następnie analizuje je i formułuje wnioski na ich podstawie charakteryzuje struktury płci i wieku ludności Polski na podstawie piramidy płci i wieku porównuje strukturę wieku i płci ludności Polski z analogicznymi strukturami ludności w wybranych państwach europejskich porównuje średnią długość trwania życia Polaków na tle europejskich społeczeństw wymienia konsekwencje starzenia się polskiego społeczeństwa
21.	Rozmieszczenie ludności	<ul style="list-style-type: none"> termin <i>wskaźnik gęstości zaludnienia</i> czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce zróznicowanie przestrzenne gęstości zaludnienia w Polsce cechy rozmieszczenia ludności w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia termin <i>gęstość zaludnienia</i> wymienia czynniki wpływające na nierównomierne rozmieszczenie ludności w Polsce wyjaśnia zróznicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Polski na podstawie map tematycznych
22.	Migracje wewnętrzne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> terminy: <i>migracje, imigracja, emigracja, saldo migracji, współczynnik salda migracji, przyrost rzeczywisty, współczynnik przyrostu rzeczywistego</i> przyczyny migracji wewnętrznych Polaków wielkość migracji wewnętrznych w polskich miastach 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: <i>migracje, imigracja, emigracja, saldo migracji, współczynnik salda migracji, przyrost rzeczywisty, współczynnik przyrostu rzeczywistego</i> wyjaśnia różnicę między imigracją a emigracją określa przyczyny i skutki migracji wewnętrznych odczytuje z wykresów saldo migracji w polskich miastach na przestrzeni lat
23.	Migracje zagraniczne Polaków	<ul style="list-style-type: none"> przyczyny migracji zagranicznych Polaków współczesne kierunki emigracji z Polski Polacy na świecie imigracja do Polski współczesne kierunki imigracji do Polski przyrost rzeczywisty ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich przyczyny i skutki migracji zagranicznych w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> odczytuje z tabel i diagramów dane dotyczące wielkości i kierunków migracji zagranicznych w Polsce analizuje kierunki migracji z Polski i do Polski, a następnie wyciąga wnioski porównuje zmiany w przyroście rzeczywistym ludności Polski i wybranych państw europejskich wymienia główne skupiska Polonii na świecie formułuje hipotezy dotyczące przyczyn i skutków migracji zagranicznych w Polsce podaje główne przyczyny i skutki migracji zagranicznych w Polsce

24.	Struktura narodowościowa, etniczna i wyznaniowa	<ul style="list-style-type: none"> • struktura narodowościowa ludności Polski na tle wybranych państw Europy • mniejszości narodowe i etniczne w Polsce • główne skupiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce • społeczności etniczne w Polsce • struktura wyznaniowa ludności Polski na tle wybranych państw Europy • przyczyny zróżnicowania narodowościowego, etnicznego i wyznaniowego ludności Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje cechy struktury narodowościowej ludności Polski na tle wybranych państw Europy • wymienia i wskazuje na mapie główne skupiska mniejszości narodowych w Polsce • charakteryzuje społeczności etniczne w Polsce • porównuje i wyjaśnia zróżnicowanie narodowościowe, etniczne oraz wyznaniowe ludności Polski i wybranych państw europejskich
25.	Struktura zatrudnienia i bezrobocie	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>struktura zatrudnienia, bezrobocie, stopa bezrobocia, ludność aktywna zawodowo</i> • podział gospodarki na sektory • zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w XX i XXI w. • struktura zatrudnienia ludności Polski na tle wybranych państw Europy • przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce • zróżnicowanie przestrzenne bezrobocia w Polsce oraz w Europie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>struktura zatrudnienia, bezrobocie, stopa bezrobocia, ludność aktywna zawodowo</i> • omawia podział gospodarki na sektory i wykazuje ich znaczenie w rozwoju społeczno-gospodarczym państwa • określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich • porównuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w XX i XXI w. na podstawie danych statystycznych • porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich • podaje przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce
26.	Miasta w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>miasto</i> • przyczyny rozwoju największych miast w Polsce • funkcje miast • przemiany współczesnych miast 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>miasto</i> • identyfikuje przyczyny rozwoju największych polskich miast • wskazuje funkcje miast • podaje przykłady miast o różnych funkcjach • charakteryzuje przemiany współczesnych miast • omawia problemy mieszkańców dużych miast

27.	Urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna (konurbacja)</i> • poziom urbanizacji w Polsce i w wybranych krajach Europy • rozmieszczenie miast w Polsce • zróżnicowanie wielkościowe polskich miast • typy zespołów miejskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna (konurbacja)</i> • analizuje poziom urbanizacji w Polsce i w Europie na podstawie danych statystycznych • analizuje rozmieszczenie oraz wielkość miast w Polsce • wskazuje na mapie największe miasta w Polsce • wymienia typy zespołów miejskich i podaje ich przykłady w Polsce • podaje różnice między aglomeracją monocentryczną a konurbacją
28.	Warunki rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • rolnictwo jako sektor gospodarki i jego rola w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce • pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce • regiony rolnicze w Polsce • wpływ Unii Europejskiej na polskie rolnictwo 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcje rolnictwa jako sektora gospodarki • opisuje przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce • opisuje pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce • wymienia nazwy regionów rolniczych w Polsce o najkorzystniejszych warunkach do produkcji rolnej i wskazuje je na mapie • omawia korzyści, szanse i zagrożenia dla polskiego rolnictwa wynikające z członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej
29.	Produkcja roślinna	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>plony, zbiory, areal</i> • struktura użytkowania ziemi w Polsce na tle innych krajów Europy • główne uprawy w Polsce • struktura upraw w Polsce • przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw w Polsce • gospodarcze znaczenie wybranych upraw • produkcja roślinna w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plony, zbiory, areal</i> • omawia strukturę użytkowania ziemi w Polsce na tle innych krajów Europy • wymienia główne uprawy w Polsce • omawia rozmieszczenie głównych upraw w Polsce • podaje przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) w Polsce • wskazuje rejony warzywnictwa i sadownictwa w Polsce • przedstawia znaczenie upraw dla gospodarki Polski • porównuje produkcję roślinną w Polsce z produkcją w innych krajach Europy

30.	Produkcja zwierzęca	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>pogłowie</i> • główne zwierzęta gospodarskie w Polsce • przestrzenne zróżnicowanie chowu zwierząt gospodarskich w Polsce • produkcja zwierzęca w Polsce na tle produkcji w innych krajach europejskich • znaczenie chowu zwierząt dla gospodarki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pogłowie, chów, hodowla</i> • wymienia główne zwierzęta gospodarskie w Polsce • przedstawia znaczenie gospodarcze hodowli zwierząt • wymienia regiony hodowli zwierząt gospodarskich i wskazuje je na mapie • wymienia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu chowu bydła i trzody chlewnej w Polsce • porównuje produkcję zwierzęcą w Polsce z produkcją zwierzęcą w innych krajach Europy
31.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> • przemysł jako sektor gospodarki i jego rola w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • podział przemysłu na sekcje i działy • przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski • restrukturyzacja polskiego przemysłu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przemysł jako sektor gospodarki i omawia jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • rozróżnia główne działy przemysłu • omawia rozwój przemysłu w Polsce po II wojnie światowej • wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski • omawia przyczyny i skutki restrukturyzacji polskiego przemysłu
32.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> • podział źródeł energii • struktura produkcji energii elektrycznej wg rodzajów elektrowni w Polsce na tle wybranych krajów Europy • typy elektrowni • rozmieszczenie elektrowni w Polsce • odnawialne źródła energii (OZE) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia źródła energii • charakteryzuje strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce wg rodzajów elektrowni i źródeł na tle wybranych krajów Europy • wymienia rodzaje elektrowni • lokalizuje na mapie największe elektrownie w Polsce • omawia wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w Polsce
33.	Gospodarka morska	<ul style="list-style-type: none"> • największe porty morskie w Polsce • struktura i wielkość przeładunków w polskich portach • przemysł stoczniowy w Polsce • sytuacja polskiego rybołówstwa • możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie największe porty morskie w Polsce • charakteryzuje na podstawie diagramów strukturę i wielkość przeładunków w polskich portach morskich • przedstawia sytuację polskiego rybołówstwa oraz przemysłu stoczniowego • ocenia możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce

34.	Usługi w Polsce. Transport lądowy	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje usług • rola usług w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • termin <i>komunikacja</i> • podział komunikacji • rodzaje transportu lądowego w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zróżnicowanie usług w Polsce i ich rolę w rozwoju gospodarki • wyjaśnia znaczenie terminu <i>komunikacja</i> • omawia rodzaje transportu lądowego w Polsce • omawia gęstość dróg kołowych i autostrad w Polsce • charakteryzuje na podstawie mapy sieć kolejową w Polsce • ocenia znaczenie transportu lądowego dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju
35.	Transport wodny i lotniczy w Polsce. Łączność	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje transportu wodnego w Polsce • znaczenie transportu wodnego • znaczenie żeglugi śródlądowej • porty lotnicze w Polsce • znaczenie transportu lotniczego • łączność oraz jej znaczenie w rozwoju gospodarczym kraju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje transportu wodnego • ocenia znaczenie transportu wodnego (morskiego i śródlądowego) dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju • wymienia nazwy głównych szlaków transportu śródlądowego i wskazuje je na mapie Polski • wskazuje na mapie porty lotnicze • omawia rolę transportu lotniczego w przewozie pasażerów i ładunków • wymienia rodzaje łączności • ocenia znaczenie łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego Polski
36.	Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>turystyka</i> • rodzaje turystyki • atrakcyjność turystyczna Polski • znaczenie turystyki dla gospodarki kraju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>turystyka</i> • dokonuje podziału turystyki • charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski • omawia na podstawie danych statystycznych wpływ z turystyki w wybranych krajach Europy i w Polsce • wyjaśnia znaczenie turystyki dla gospodarki kraju
37.	Regiony turystyczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • regiony turystyczne Polski • polskie obiekty na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości • wpływ walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na rozwój turystyki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia obszary Polski o dużym znaczeniu dla turystyki • charakteryzuje na podstawie różnych źródeł wybrane regiony turystyczne Polski • ocenia atrakcyjność turystyczną wybranego regionu Polski • wskazuje na mapie obiekty turystyczne stanowiące największą atrakcję danego regionu • charakteryzuje i wskazuje na mapie położone na obszarze Polski wybrane obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości • dokonuje refleksji nad wartością obiektów dziedzictwa kulturowego Polski

38.	Handel	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>eksport, import, saldo bilansu handlu zagranicznego</i> • główni partnerzy handlowi Polski • główne towary importowe i eksportowe • znaczenie handlu zagranicznego w gospodarce kraju • przykłady sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksport, import, saldo bilansu handlu zagranicznego</i> • charakteryzuje bilans handlu zagranicznego Polski • wymienia kraje będące głównymi partnerami handlowymi Polski • omawia strukturę towarową handlu międzynarodowego • ocenia znaczenie handlu zagranicznego dla polskiej gospodarki • podaje przykłady sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej
39.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • źródła zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego • przyczyny emisji gazów cieplarnianych • powstawanie kwaśnych opadów • przyczyny zanieczyszczenia wód • skutki zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia źródła zanieczyszczeń • charakteryzuje stan środowiska przyrodniczego Polski • omawia na podstawie tekstu źródłowego różne rodzaje zanieczyszczeń i ich wpływ na środowisko przyrodnicze • omawia na podstawie schematu przyczyny emisji gazów cieplarnianych i powstawania kwaśnych opadów • analizuje stan zanieczyszczenia wód śródlądowych na podstawie mapy tematycznej • omawia skutki zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego i ich wpływ na zachowanie walorów dziedzictwa przyrodniczego we własnym regionie
40.	Ochrona przeciwpowodziowa a występowanie i skutki powodzi	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>powódź, dolina rzeczna, koryto rzeczne, obszar zalewowy, sztuczny zbiornik wodny, retencja naturalna</i> • przyczyny powodzi • obszary zagrożone powodzią w Polsce • czynniki sprzyjające powodziom w Polsce • największe powodzie w historii Polski i ich skutki na przykładzie Dolnego Śląska i Małopolski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>powódź, dolina rzeczna, koryto rzeczne, obszar zalewowy, sztuczny zbiornik wodny, retencja naturalna</i> • opisuje zjawisko powodzi • wymienia przyczyny powodzi • wskazuje na mapie Polski Dolny Śląsk oraz Małopolskę jako przykłady obszarów zagrożonych powodzią • przedstawia największe powodzie w historii Polski i ich skutki • ustala czynniki sprzyjające powodziom w Polsce, • określa rolę sztucznych zbiorników wodnych w Polsce w systemie ochrony przeciwpowodziowej • analizuje i porównuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej oraz określa wpływ zabudowy obszarów zalewowych i sztucznych zbiorników wodnych na występowanie i skutki powodzi na przykładzie Dolnego Śląska i Małopolski

41.	Warunki produkcji energii z różnych źródeł	<ul style="list-style-type: none"> wpływ warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego wykorzystanie różnych źródeł energii w województwie pomorskim i łódzkim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych lub tę produkcję ograniczające określa wpływ warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego analizuje dane statystyczne dotyczące liczby farm wiatrowych w województwach łódzkim i pomorskim
42.	Rozwój dużych miast a zmiany w strefach podmiejskich	<ul style="list-style-type: none"> wpływ rozwoju dużych miast na przekształcenie strefy podmiejskiej przyczyny migracji mieszkańców dużych miast do stref podmiejskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa przyczyny migracji do stref podmiejskich identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami struktury ludności na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami w strefach podmiejskich w zakresie użytkowania i zagospodarowania terenu, stylu zabudowy na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa
43.	Migracje a zaludnienie i struktura wieku na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje współczynnik salda migracji na przykładzie województw zachodniopomorskiego i podlaskiego określa wpływ migracji na strukturę wieku ludności wiejskiej na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego analizuje dane statystyczne dotyczące zmian w zaludnieniu na przykładzie województw zachodniopomorskiego i podlaskiego
44.	Wpływ zmian politycznych i gospodarczych po 1989 roku na strukturę zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none"> różnice pomiędzy gospodarką centralnie sterowaną a gospodarką rynkową wpływ przemian politycznych i gospodarczych po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje cechy gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej wymienia cechy gospodarki w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej przed 1989 r. i po nim wykazuje wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej

45.	Wpływ transportu na rozwój przemysłu i usług	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>centra logistyczne, spedycja</i> • wpływ transportu na rozwój działalności gospodarczej na obszarze metropolitalnym Wrocławia • wpływ transportu morskiego na rozwój działalności gospodarczej i usługowej w Trójmieście 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>centra logistyczne, spedycja</i> • omawia sieć autostrad i dróg ekspresowych na podstawie mapy • identyfikuje związki między przebiegiem autostrad i dróg ekspresowych a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych, centrów logistycznych i handlowych na obszarze metropolitalnym Wrocławia • wymienia główne inwestycje przemysłowe we Wrocławiu i w okolicach • identyfikuje związki między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta
46.	Wpływ walorów przyrodniczych i kulturowych na rozwój turystyki	<ul style="list-style-type: none"> • wpływ walorów przyrodniczych wybrzeża Bałtyku na rozwój turystyki • wpływ dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa wpływ walorów przyrodniczych wybrzeża Bałtyku na rozwój turystyki na tym obszarze • określa wpływ dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tym obszarze • wymienia najważniejsze walory turystyczne wybrzeża Bałtyku • wymienia najważniejsze walory turystyczne Małopolski • analizuje dane statystyczne dotyczące ruchu turystycznego nad Morzem Bałtyckim i w Krakowie • omawia ruch turystyczny w Polsce na podstawie map tematycznych
47.–50.	Poznaję region, w którym mieszkam	<ul style="list-style-type: none"> • położenie na mapie regionu geograficznego, w którym mieszka uczeń • główne cechy środowiska przyrodniczego regionu, w którym mieszka uczeń • cechy struktury demograficznej regionu, w którym mieszka uczeń • najważniejsze cechy gospodarki regionu, w którym mieszka uczeń • przyrodnicze i kulturowe walory regionu, w którym mieszka uczeń • współpraca międzynarodowa regionu, w którym mieszka uczeń • osiągnięcia Polaków pochodzących z regionu, w którym mieszka uczeń, w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>region</i> • wskazuje położenie swojego regionu geograficznego na mapie Polski • przedstawia źródła informacji o swoim regionie • charakteryzuje środowisko przyrodnicze własnego regionu oraz określa jego główne cechy na podstawie map tematycznych • rozpoznaje skały występujące we własnym regionie • prezentuje główne cechy struktury demograficznej ludności i gospodarki własnego regionu na podstawie wyszukanych danych statystycznych i map tematycznych • przedstawia przyrodnicze i kulturowe walory własnego regionu • projektuje trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie na podstawie różnych źródeł informacji oraz własnych obserwacji terenowych • wykazuje zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu • dyskutuje na temat form współpracy między własnym regionem a partnerskimi regionami zagranicznymi, w tym euroregionami • przedstawia na przykładach osiągnięcia Polaków związanych z regionem w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego

61.–64.	Moja <i>mała ojczyzna</i>	<ul style="list-style-type: none"> • obszar utożsamiany z <i>małą ojczyzną</i> • walory środowiska geograficznego <i>małej ojczyzny</i> • atrakcyjność kulturowa <i>małej ojczyzny</i> • cechy społeczno-gospodarcze <i>małej ojczyzny</i> • działania społeczności lokalnej na rzecz <i>małej ojczyzny</i> 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa obszar utożsamiany z <i>małą ojczyzną</i> jako symboliczną przestrzeń w wymiarze lokalnym • przedstawia źródła informacji o swojej <i>małej ojczyźnie</i> • rozpoznaje w terenie główne obiekty charakterystyczne dla <i>małej ojczyzny</i> i decydujące o jej atrakcyjności • przedstawia w dowolnej formie atrakcyjność <i>małej ojczyzny</i> jako miejsca zamieszkania i rozwoju określonej działalności gospodarczej na podstawie informacji wyszukanych w różnych źródłach • projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności • identyfikuje się z <i>małą ojczyzną</i> i czuje się współodpowiedzialny za kształtowanie ładu przestrzennego oraz za jej rozwój
---------	---------------------------	--	--

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny. *Planeta Nowa 7*

Wymagania na poszczególne oceny ¹				
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające	wykraczające
1. Środowisko przyrodnicze Polski				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje cechy położenia Polski w Europie na podstawie mapy ogólnogeograficznej • podaje całkowitą powierzchnię Polski • wymienia kraje sąsiadujące z Polską i wskazuje je na mapie • wymienia najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plejstocen, holocen</i> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>rzeźba polodowcowa (glacialna)</i> • wymienia formy terenu utworzone na obszarze Polski przez lądolód skandynawski • wymienia pasy rzeźby terenu Polski i wskazuje je na mapie • wymienia główne rodzaje skał • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ciśnienie atmosferyczne, niż baryczny, wyż baryczny</i> • wymienia cechy klimatu morskiego i klimatu kontynentalnego • podaje nazwy mas powietrza napływających nad terytorium Polski • wymienia elementy klimatu • wyjaśnia znaczenie terminu <i>średnia dobowo temperatura powietrza</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy położenia Europy i Polska na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje granicę między Europą a Azją na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy • odczytuje szerokość geograficzną i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy • wskazuje na mapie przebieg granic Polski • omawia proces powstawania gór • wymienia ruchy górotwórcze, które zachodziły w Europie i w Polsce • wymienia i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej góry fałdowe, zrębowe oraz wulkaniczne w Europie i w Polsce • omawia zlodowacenia na obszarze Polski • opisuje nizinne i górskie formy polodowcowe • porównuje krzywą hipsograficzną Polski i Europy • dokonuje podziału surowców mineralnych • podaje cechy klimatu Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oblicza rozciągłość południkową oraz rozciągłość równoleżnikową Europy i Polski • opisuje dzieje Ziemi • wyjaśnia, jak powstał węgiel kamienny • charakteryzuje na podstawie map geologicznych obszary Polski na tle struktur geologicznych Europy • opisuje cechy różnych typów genetycznych gór • przedstawia współczesne obszary występowania lodowców na Ziemi i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej świata • charakteryzuje działalność rzeźbotwórczą lądolodu i lodowców górskich na obszarze Polski • omawia na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy ukształtowania powierzchni Europy i Polski • opisuje rozmieszczenie surowców mineralnych w Polsce na podstawie mapy tematycznej • omawia warunki klimatyczne w Europie • charakteryzuje czynniki kształtujące klimat w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia konsekwencje położenia geograficznego oraz politycznego Polski • charakteryzuje jednostki geologiczne Polski • wskazuje na mapach Europy i Polski obszary, na których występowały ruchy górotwórcze • przedstawia proces powstawania lodowców • wykazuje pasowość rzeźby terenu Polski • przedstawia czynniki kształtujące rzeźbę powierzchni Polski • rozpoznaje główne skały występujące na terenie Polski • podaje przykłady gospodarczego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce • opisuje pogodę kształtowaną przez główne masy powietrza napływające nad teren Polski • opisuje na podstawie map tematycznych rozkład temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce • omawia najważniejsze typy jezior w Polsce • analizuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej • omawia największe powodzie w Polsce i ich skutki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje konsekwencje rozciągłości południkowej i rozciągłości równoleżnikowej Polski i Europy • wykazuje zależność między występowaniem ruchów górotwórczych w Europie a współczesnym ukształtowaniem powierzchni Polski • wykazuje zależność między występowaniem zlodowaceń w Europie a współczesnym ukształtowaniem powierzchni Polski • opisuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze • wykazuje wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę • ocenia znaczenie gospodarcze rzek i jezior w Polsce • omawia na wybranych przykładach wpływ wylesiania dorzeczy, regulacji koryt rzecznych, stanu wałów przeciwpowodziowych, zabudowy obszarów zalewowych i sztucznych zbiorników wodnych na wezbrania oraz występowanie i skutki powodzi w Polsce • wymienia główne źródła zanieczyszczeń Morza Bałtyckiego

¹Szarym kolorem oznaczono dodatkowe wymagania edukacyjne.

<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki, które warunkują zróżnicowanie temperatury powietrza i wielkość opadów w Polsce określa przeważający kierunek wiatrów w Polsce wyjaśnia znaczenie terminu <i>przepływ</i> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>źródło, rzeka główna, dopływ, system rzeczny, dorzecze, zlewisko, ujście deltowe, ujście lejkowate</i> wskazuje na mapie główne rzeki Europy i Polski wyjaśnia znaczenie terminów: <i>powódź, dolina rzeczna, koryto rzeczne, obszar zalewowy, sztuczny zbiornik wodny, retencja naturalna</i> wymienia przyczyny powodzi w Polsce określa na podstawie mapy ogólnogeograficznej położenie Morza Bałtyckiego wskazuje na mapie Morza Bałtyckiego jego największe zatoki, wyspy i cieśniny omawia linię brzegową Bałtyku podaje główne cechy fizyczne Bałtyku wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gleba, czynniki glebotwórcze, poziomy glebowe</i> wymienia typy gleb w Polsce wyjaśnia znaczenie terminu <i>lesistość</i> wymienia różne rodzaje lasów w Polsce wymienia formy ochrony przyrody w Polsce wskazuje parki narodowe na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zróżnicowanie długości okresu wegetacyjnego w Polsce na podstawie mapy tematycznej opisuje wody powierzchniowe Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej rozpoznaje typy ujść rzecznych opisuje zjawisko powodzi wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Polski obszary zagrożone powodzią wskazuje na mapie Polski rozmieszczenie największych sztucznych zbiorników wodnych omawia wielkość i głębokość Bałtyku charakteryzuje temperaturę wód oraz zasolenie Bałtyku na tle innych mórz świata opisuje świat roślin i zwierząt Bałtyku opisuje wybrane typy gleb w Polsce przedstawia na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie gleb na obszarze Polski omawia na podstawie danych statystycznych wskaźnik lesistości Polski omawia strukturę gatunkową lasów w Polsce podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody na obszarze wybranego regionu charakteryzuje wybrane parki narodowe w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> omawia wpływ głównych mas powietrza na klimat i pogodę w Polsce odczytuje wartości temperatury powietrza i wielkość opadów atmosferycznych z klimatogramów wyjaśnia, jak powstają najważniejsze wiatry lokalne w Polsce wyjaśnia, na czym polega asymetria dorzeczy Wisły i Odry opisuje na podstawie mapy cechy oraz walory Wisły i Odry wymienia czynniki sprzyjające powodziom w Polsce określa rolę przeciwpowodziową sztucznych zbiorników charakteryzuje i rozpoznaje typy wybrzeży Bałtyku omawia powstawanie gleby wyróżnia najważniejsze cechy wybranych typów gleb na podstawie profili glebowych omawia funkcje lasów omawia na podstawie mapy Polski przestrzenne zróżnicowanie lesistości w Polsce ocenia rolę parków narodowych i innych form ochrony przyrody w zachowaniu naturalnych walorów środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> omawia niszczącą i budującą działalność Bałtyku omawia procesy i czynniki glebotwórcze opisuje typy lasów w Polsce opisuje unikalne na skalę światową obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia przydatność przyrodniczą i gospodarczą lasów w Polsce podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego planuje wycieczkę do parku narodowego lub rezerwatu przyrody
<h2>2. Ludność i urbanizacja w Polsce</h2>				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady terytoriów zależnych należących do państw europejskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia zmiany na mapie politycznej Europy w drugiej połowie XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia podział administracyjny Polski omawia na podstawie danych statystycznych uwarunkowania 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje na podstawie dostępnych źródeł ekonomiczne skutki utrzymywania się niskich lub ujemnych wartości współczynnika

<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie administracyjnej Polski poszczególne województwa i ich stolice wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, wyż demograficzny, niż demograficzny</i> wymienia na podstawie danych statystycznych państwa o różnym współczynniku przyrostu naturalnego w Europie wyjaśnia znaczenie terminów: <i>piramida płci i wieku, średnia długość trwania życia</i> odczytuje dane dotyczące struktury płci i wieku oraz średniej długości trwania życia w Polsce na podstawie danych statystycznych wyjaśnia znaczenie terminu <i>gęstość zaludnienia</i> wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce wyjaśnia znaczenie terminów: <i>migracja, emigracja, imigracja, saldo migracji, przyrost rzeczywisty, współczynnik przyrostu rzeczywistego</i> wyjaśnia znaczenie terminu <i>migracje wewnętrzne</i> wymienia przyczyny migracji wewnętrznych odczytuje dane dotyczące wielkości i kierunków emigracji z Polski wymienia główne skupiska Polonii wymienia mniejszości narodowe w Polsce wskazuje na mapie Polski regiony zamieszkiwane przez mniejszości narodowe wyjaśnia znaczenie terminów: <i>struktura zatrudnienia, bezrobocie, stopa bezrobocia, ludność aktywna zawodowo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> prezentuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Europy i Polski po II wojnie światowej omawia na podstawie wykresu przyrost naturalny w Polsce w latach 1946–2018 omawia przestrzenne zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego w Polsce omawia na podstawie danych statystycznych średnią długość trwania życia Polaków na tle europejskich społeczeństw wyjaśnia, czym są ekonomiczne grupy wieku <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zróżnicowania gęstości zaludnienia w Polsce omawia na podstawie mapy tematycznej przestrzenne zróżnicowanie gęstości zaludnienia w Polsce podaje najważniejsze cechy migracji wewnętrznych w Polsce wymienia główne przyczyny migracji zagranicznych w Polsce określa kierunki napływu imigrantów do Polski wskazuje na mapie województw podlaskiego i zachodniopomorskiego obszary o dużym wzroście liczby ludności <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje mniejszości narodowe, mniejszości etniczne i społeczności etniczne w Polsce podaje przyczyny bezrobocia w Polsce porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich na podstawie danych statystycznych podaje przyczyny rozwoju największych miast w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza współczynnik przyrostu naturalnego podaje przyczyny zróżnicowania przyrostu naturalnego w Europie i w Polsce omawia czynniki wpływające na liczbę urodzeń w Polsce porównuje udział poszczególnych grup wiekowych ludności w Polsce na podstawie danych statystycznych oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia Polski opisuje na podstawie mapy cechy rozmieszczenia ludności w Polsce <ul style="list-style-type: none"> opisuje skutki migracji zagranicznych w Polsce porównuje przyrost rzeczywisty ludności w Polsce i w wybranych państwach Europy omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce wskazuje na mapie województw podlaskiego i zachodniopomorskiego gminy o dużym spadku liczby ludności analizuje współczynnik salda migracji na przykładzie województw zachodniopomorskiego i podlaskiego porównuje strukturę narodowościową ludności Polski ze strukturą narodowościową ludności w wybranych państwach europejskich określa na podstawie danych statystycznych różnicę między strukturą zatrudnienia ludności w poszczególnych województwach porównuje stopę bezrobocia w wybranych krajach europejskich charakteryzuje funkcje wybranych miast w Polsce omawia przyczyny rozwoju miast w Polsce 	<p>przyrostu naturalnego w Polsce na tle Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia strukturę płci i strukturę wiekuludności Polski na tle tych struktur w wybranych państwach europejskich na podstawie piramidy płci i wieku omawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w wybranych państwach Europy i Polski <ul style="list-style-type: none"> oblicza przyrost rzeczywisty i współczynnik przyrostu rzeczywistego w Polsce charakteryzuje skutki migracji wewnętrznych w Polsce wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku ludności obszarów wiejskich omawia przyczyny rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce przedstawia strukturę wyznaniową Polaków na tle innych państw Europy omawia strukturę zatrudnienia wg działów gospodarki w poszczególnych województwach analizuje wielkość miast w Polsce i ich rozmieszczenie wg grup wielkościowych omawia pozytywne i negatywne skutki urbanizacji omawia wpływ migracji do stref podmiejskich na przekształcenie struktury demograficznej okolic Krakowa i Warszawy określa zmiany w użytkowaniu i zagospodarowaniu stref podmiejskich na przykładzie Krakowa i Warszawy 	<p>przyrostu naturalnego w krajach Europy i Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje konsekwencje starzenia się społeczeństwa europejskiego analizuje skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce ocenia skutki migracji zagranicznych w Polsce i w Europie ukazuje na wybranych przykładach wpływ procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany zaludnienia obszarów wiejskich omawia na podstawie dostępnych źródeł problemy mniejszości narodowych w Europie i w Polsce <ul style="list-style-type: none"> analizuje na podstawie dostępnych źródeł skutki bezrobocia w Polsce omawia na podstawie dostępnych źródeł zmiany zachodzące w procesie urbanizacji w Polsce po II wojnie światowej identyfikuje na wybranych przykładach związki między rozwojem dużych miast a zmianami w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenu, w stylu zabudowy oraz w strukturze demograficznej w strefach podmiejskich
---	---	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje z danych statystycznych wielkość zatrudnienia w poszczególnych sektorach gospodarki • odczytuje z mapy zróżnicowanie przestrzenne bezrobocia w Polsce i w Europie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>miasto</i>, <i>wskaźnik urbanizacji</i>, <i>aglomeracja monocentryczna</i>, <i>aglomeracja policentryczna (konurbacja)</i> • wymienia największe miasta Polski i wskazuje je na mapie • wymienia funkcje miast • odczytuje z danych statystycznych wskaźnik urbanizacji w Polsce i w wybranych krajach Europy • wymienia przyczyny migracji do stref podmiejskich • wymienia przyczyny wyludniania się wsi oddalonych od dużych miast 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady miast o różnych funkcjach w Polsce • wymienia typy zespołów miejskich w Polsce i podaje ich przykłady • wskazuje różnice między aglomeracją monocentryczną a aglomeracją policentryczną • omawia przyczyny migracji do stref podmiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wskaźnik urbanizacji w Polsce i wybranych krajach Europy • analizuje rozmieszczenie oraz wielkość miast w Polsce • omawia na podstawie map tematycznych zmiany liczby ludności w strefach podmiejskich Krakowa i Warszawy 		
3. Rolnictwo i przemysł Polski				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia funkcje rolnictwa • wymienia przyrodnicze i pozapryrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce • wymienia na podstawie map tematycznych regiony rolnicze w Polsce • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plon</i>, <i>zbiór</i>, <i>areal</i> • wymienia główne uprawy w Polsce • wskazuje na mapie główne obszary upraw w Polsce • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>chów</i>, <i>pogłowie</i> • wymienia główne zwierzęta gospodarskie w Polsce • wskazuje na mapie obszary chowu zwierząt gospodarskich • dokonuje podziału przemysłu na sekcje i działy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje warunki przyrodnicze i pozapryrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • prezentuje na podstawie danych statystycznych strukturę wielkościową gospodarstw rolnych w Polsce • przedstawia znaczenie gospodarcze głównych upraw w Polsce • prezentuje na podstawie danych statystycznych strukturę upraw w Polsce • wymienia głównerejony warzywnictwa i sadownictwa w Polsce • przedstawia znaczenie gospodarcze produkcji zwierzęcej w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolnictwo jako sektor gospodarki oraz jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • charakteryzuje regiony rolnicze o najkorzystniejszych warunkach do produkcji rolnej w Polsce • przedstawia strukturę użytkowania ziemi w Polsce na tle innych krajów Europy • prezentuje na podstawie danych statystycznych strukturę chowu zwierząt gospodarskich w Polsce • przedstawia przemysł jako sektor gospodarki i jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • opisuje rozmieszczenie przemysłu w Polsce • omawia strukturę zatrudnienia w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej przed 1989 rokiem 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce • charakteryzuje czynniki wpływające na rozmieszczenie upraw w Polsce • porównuje produkcję roślinną w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy • porównuje produkcję zwierzęcą w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy • omawia rozwój przemysłu w Polsce po II wojnie światowej • analizuje przyczyny i skutki restrukturyzacji polskiego przemysłu • opisuje zmiany, które zaszły w strukturze produkcji po 1989 roku w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia korzyści dla polskiego rolnictwa wynikające z członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej • dokonuje na podstawie danych statystycznych analizy zmian pogłowia wybranych zwierząt gospodarskich w Polsce po 2000 roku i wyjaśnia ich przyczyny • wykazuje na podstawie dostępnych źródeł wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1998 roku na zmiany struktury zatrudnienia w wybranych regionach kraju • analizuje na wybranych przykładach warunki przyrodnicze i pozapryrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł odnawialnych i nieodnawialnych lub ograniczające tę

<ul style="list-style-type: none"> •wymienia funkcje przemysłu •wymienia podstawowe cechy gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej •wymienia źródła energii •wymienia typy elektrowni •wskazuje na mapie największe elektrownie w Polsce •wymienia główne źródła energii w województwach pomorskim i łódzkim •wymienia największe porty morskie w Polsce i wskazuje je na mapie • wymienia źródła zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego • podaje przyczyny kwaśnych opadów 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki lokalizacji chowu bydła, trzody chlewnej i drobiu w Polsce • omawia cechy polskiego przemysłu • wymienia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski •omawia cechy gospodarki Polski przed 1989 rokiem i po nim • lokalizuje na mapie Polski elektrownie ciepłone, wodne i niekonwencjonalne • opisuje wielkość produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych •podaje przyczyny rozwoju energetyki wiatrowej i słonecznej w województwach pomorskim i łódzkim • opisuje na podstawie danych statystycznych wielkość przeładunków w polskich portach morskich • omawia rodzaje zanieczyszczeń i ich źródła 	<ul style="list-style-type: none"> •prezentuje na podstawie danych statystycznych strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce na tle wybranych krajów Europy •wyjaśnia wpływ warunków pozaprzyrodniczych na wykorzystanie OZE w województwach pomorskim i łódzkim •opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę przeładunków w polskich portach morskich •opisuje strukturę połowów ryb w Polsce • charakteryzuje wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na stan środowiska •wymienia źródła zanieczyszczeń komunalnych 	<ul style="list-style-type: none"> •omawia na podstawie dostępnych źródeł zmiany zachodzące współcześnie w polskiej energetyce •wymienia korzyści płynące z wykorzystania źródeł odnawialnych do produkcji energii •analizuje dane statystyczne dotyczące liczby farm wiatrowych w Łódzkiem i Pomorskiem •określa na podstawie dostępnych źródeł uwarunkowania rozwoju gospodarki morskiej w Polsce •omawia rozwój przemysłu stocznioowego w Polsce • analizuje na podstawie danych statystycznych stopień zanieczyszczenia wód śródlądowych •omawia skutki zanieczyszczenia środowiska naturalnego 	<p>produkcję oraz określa ich wpływ na rozwój energetyki</p> <ul style="list-style-type: none"> •przedstawia perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w Polsce • ustala na podstawie dostępnych źródeł, w których regionach w Polsce występuje największe zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego
--	---	---	--	---

4. Usługi w Polsce

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce • wyjaśnia znaczenie terminu <i>komunikacja</i> • wyróżnia rodzaje transportu w Polsce • wskazuje na mapie Polski porty morskie oraz lotnicze • wyróżnia rodzaje łączności •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>centra logistyczne, spedycja</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksport, import, bilans handlu zagranicznego</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zróżnicowanie usług w Polsce •omawia rodzaje transportu lądowego w Polsce •omawia na podstawie map tematycznych gęstość dróg kołowych w Polsce •omawia na podstawie mapy tematycznej gęstość sieci kolejowej w Polsce •omawia na podstawie danych statystycznych stan morskiej floty transportowej w Polsce •omawia na podstawie mapy sieć autostrad i dróg ekspresowych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia usługi jako sektor gospodarki oraz ich rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju •charakteryzuje udział poszczególnych rodzajów transportu w przewozach pasażerów i ładunków •omawia ruch pasażerski w portach lotniczych Polski •podaje przyczyny nierównomiernego dostępu do środków łączności na terenie Polski •wymienia główne inwestycje przemysłowe we Wrocławiu i w jego okolicach 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania sieci transportowej w Polsce •określa znaczenie transportu w rozwoju gospodarczym Polski •prezentuje na podstawie dostępnych źródeł problemy polskiego transportu wodnego i lotniczego •określa znaczenie łączności w rozwoju gospodarczym Polski •omawia rolę transportu morskiego w rozwoju innych działów gospodarki •ocenia znaczenie handlu zagranicznego dla polskiej gospodarki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •identyfikuje związki między przebiegiem autostrad a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych oraz centrów logistycznych i handlowych na wybranym obszarze kraju • identyfikuje związki między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta •podaje przykłady sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej • ocenia na podstawie dostępnych źródeł poziom rozwoju turystyki zagranicznej
--	--	--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> wymienia państwa będące głównymi partnerami handlowymi Polski wyjaśnia znaczenie terminów: <i>turystyka, walory turystyczne, infrastruktura turystyczna</i> wymienia regiony turystyczne Polski i wskazuje je na mapie wymienia główne atrakcje turystyczne wybrzeża Bałtyku i Małopolski 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia towary, które dominują w polskim handlu zagranicznym wymienia rodzaje usług, które rozwijają się dzięki wzrostowi ruchu turystycznego omawia czynniki rozwoju turystyki wymienia polskie obiekty znajdujące się na <i>Liście światowego dziedzictwa UNESCO</i> i wskazuje je na mapie Małopolski 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie tematycznej przykłady miejsc, w których przebieg autostrad i dróg ekspresowych sprzyja powstawaniu centrów logistycznych przedstawia przyczyny niskiego salda bilansu handlu zagranicznego w Polsce charakteryzuje polskie obiekty znajdujące się na <i>Liście światowego dziedzictwa UNESCO</i> charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski wskazuje na mapie położenie głównych atrakcji wybrzeża Bałtyku i Małopolski 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje na podstawie dostępnych źródeł wpływy z turystyki w Polsce i w wybranych krajach Europy ocenia na podstawie dostępnych źródeł atrakcyjność turystyczną wybranego regionu Polski analizuje dane statystyczne dotyczące ruchu turystycznego nad Morzem Bałtyckim i w Krakowie określa wpływ walorów przyrodniczych wybrzeża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach 	<p>w Polsce na tle innych krajów Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie dostępnych źródeł zmiany, które zaszły w geograficznych kierunkach wymiany międzynarodowej Polski
--	--	--	--	---

5. Mój region i moja mała ojczyzna

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu <i>region</i> wskazuje położenie swojego regionu na mapie ogólnogeograficznej Polski wymienia i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej sąsiednie regiony wymienia najważniejsze walory przyrodnicze regionu wyjaśnia znaczenie terminu <i>mała ojczyzna</i> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Polski, na mapie topograficznej lub na planie miasta obszar małej ojczyzny przedstawia źródła informacji o małej ojczyźnie wymienia walory środowiska geograficznego małej ojczyzny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje środowisko przyrodnicze regionu oraz określa jego główne cechy na podstawie map tematycznych rozpoznaje skały występujące w regionie miejsca zamieszkania wyróżnia najważniejsze cechy gospodarki regionu na podstawie danych statystycznych i map tematycznych określa obszar utożsamiany z własną małą ojczyzną jako symboliczną przestrzeń w wymiarze lokalnym rozpoznaje w terenie obiekty charakterystyczne dla małej ojczyzny i decydujące o jej atrakcyjności 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia uwarunkowania zróżnicowania środowiska przyrodniczego w swoim regionie analizuje genezę rzeźby terenu swojego regionu prezentuje główne cechy struktury demograficznej ludności regionu prezentuje główne cechy gospodarki regionu opisuje walory środowiska geograficznego małej ojczyzny omawia historię małej ojczyzny na podstawie dostępnych źródeł 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, wystawy fotograficznej) przyrodnicze i kulturowe walory swojego regionu prezentuje na podstawie informacji wyszukiwanych w różnych źródłach i w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, wystawy fotograficznej) atrakcyjność osadniczą oraz gospodarczą małej ojczyzny jako miejsca zamieszkania i rozwoju określonej działalności gospodarczej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> projektuje na podstawie wyszukanych informacji trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie wykazuje na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu zależności między elementami środowiska geograficznego planuje wycieczkę po swojej małej ojczyźnie projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego na arenie międzynarodowej
--	---	--	--	---